

Anette Hirvonen

TUOMIOISTUINSOVITTELU PIRKANMAAN
KÄRÄJÄOIKEUDESSA

Liiketalouden koulutusohjelma
2020

TUOMIOISTUINSOVITTELU PIRKANMAAN KÄRÄJÄOIKEUDESSA

Hirvonen, Anette
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Helmikuu 2020
Sivumäärä: 42
Liitteitä: 2

Asiasanat: Tuomioistuinsovittelu, riita-asia, sovittelija, konflikti, sovittelu

Opinnäytetyön aiheena oli tutkia tuomioistuinsovittelua ja sen toteutumista Pirkanmaan käräjäoikeudessa. Tutkimuksesta käy ilmi, kuinka paljon Pirkanmaan käräjäoikeudessa käsitellään asioita tuomioistuinsovittelussa ja miten tuomioistuinsovittelua siellä pystyttäisiin lisäämään sekä kehittämään. Työn toimeksiantajana toimii Pirkanmaan käräjäoikeus. Tutkimus tuo toimeksiantajalle tietoutta, kuinka paljon riita-asioita Pirkanmaan käräjäoikeudessa käydään sovittelussa ja millä toimenpiteillä sovitteluita siellä pystyttäisiin lisäämään.

Tuomioistuimissa voidaan käsitellä riita- ja hakemusasioita. Sovittelun aloittamiseen tarvitaan aina jokaisen riidan osapuolen suostumus. Sovittelun aloittamisesta päättää aina tuomioistuin ja se toteutetaan käräjäoikeudessa. Sovittelijana sovittelussa toimii tuomioistuimen tuomari. Hänen tehtävänsä on yrittää saattaa osapuolet sovintoon, jonka molemmat voivat hyväksyä. Sovittelu on vapaaehtoista ja se on vaihtoehto oikeudenkäynnille.

Tutkimuksesta selvisi, että tuomioistuinsovittelu on todella kannattavaa. Oikeudenkäyntimenettelyyn verrattuna sovittelussa on huomattavasti enemmän etuja. Sovittelu sopii moniin konflikteihin ja se on halvempi, joustavampi sekä nopeampi menettely. Lisäksi tuomioistuinratkaisua paremmin noudatetaan yleensä sovintoratkaisua. Sovitteluita lisäämällä voidaan tuomioistuimessa säästää kustannuksissa sekä työn tekemisessä.

THE COURT ANNEXED MEDIATION IN THE DISTRICT COURT OF PIRKANMAA

Hirvonen, Anette
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
February 2020
Number of pages: 42
Appendices: 2

Keywords: court annexed mediation, civil case, conciliator, conflict, mediation

This thesis examines the court annexed mediation and its implementation in The District Court of Pirkanmaa. The study shows how much deals with court annexed mediation in the District Court of Pirkanmaa and how the mediation could be increased and developed there. The thesis is commissioned by The District Court of Pirkanmaa. The study gives knowledge on how many civil cases are going to mediation in The District Court of Pirkanmaa and what measures could be taken to increase mediation there.

Civil cases and petitions can be process in the courts. Mediation taking up the always needed each of the parties to the dispute consent. The commencement of mediation is always decided by the court and is carried out in the district court. The arbitrator is a court judge. His job is to try to bring the parties to a compromise that is acceptable to both. Mediation is voluntary and an alternative to the trial.

The study showed that the court annexed mediation is very useful. Mediation has far more advantages compared to the trial. Mediation is suitable for many conflicts and it is cheaper, more flexible and a quicker procedure. In addition, the mediation settlement is also followed better than a court decision. Increasing mediation can save the court costs and work.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄ	6
2.1	Tavoite	6
2.2	Tutkimuskysymykset.....	6
3	TUOMIOISTUINSOVITTELU.....	7
3.1	Mitä tuomioistuinsovittelu on?	7
3.2	Tuomioistuinsovittelun historia	9
3.3	Sovittelun peruspiirteet ja edellytykset	10
3.4	Sovittelun aloittaminen ja menettely.....	12
3.5	Sovittelun hyödyt	14
3.6	Sovittelun kustannukset.....	16
3.7	Oikeudenkäynnin ja sovittelumenettelyiden erot.....	17
4	SOVITTELUN RAKENNE JA VAIHEET.....	20
4.1	Valmisteluvaihe ja aloitusvaihe	21
4.2	Selvittelyvaihe ja neuvotteluvaihe	21
4.3	Päätösvaihe	22
5	SOVITTELUMALLIT	23
5.1	Fasilitatiivinen malli.....	23
5.2	Evaluatiivinen malli	24
5.3	Transformatiivinen malli	25
5.4	Narratiivinen malli	26
5.5	Kompromissin hakeminen	27
6	SOVITTELUJÄRJESTELMÄN SEKÄ SOVITTELU MÄÄRIEN KEHITYS VUOSINA 2006-2017.....	27
7	PIRKANMAAN KÄRÄJÄOIKEUS	30
7.1	Sovittelun organisaatio sekä sovittelutilat	30
7.2	Sovittelutuomareiden koulutukset.....	31
7.3	Sovittelun kehitys.....	32
7.3.1	Sovittelun määräen kehitys vuosina 2014-2019.....	32
7.4	Sovittelun markkinointi.....	34
7.5	Kysely sovittelutuomareille	35
7.5.1	Kyselyn kysymykset	35
7.5.2	Kyselyn yhteenveto.....	37
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO	38
	LÄHTEET	43
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Konflikteja ratkaistaan nykyään monin eri tavoin niin yksityisellä kuin julkisellakin sektorilla. Sovittelu on yksi selkeästi yleistyvimmistä konfliktinratkaisumenetelmistä. Sovittelujärjestelmiä onkin Suomessa monia, joiden määrä on viime vuosina kasvanut huomattavasti. Riitoja ratkotaan yhä enemmän sovittelussa sovittelujärjestelmien ansiosta. Näin ollen sovittelun tuomiin mahdollisuuksiin on myös käräjäoikeuksissa vahduttu.

Tuomioistuinsovittelu on hyvin mielenkiintoinen menettelytapa perinteisen oikeudenkäynnin rinnalle. Se on myös oikeudenkäyntiä edullisempi ja kevyempi menettely. Käräjäoikeudet ratkoivat aikaisemmin riitoja vain oikeudenkäynnissä, mutta nykypäivänä riitoja pyritään yhä enemmän ratkaisemaan sovittelemalla. Tuomioistuinsovitte-
lun tarkoituksena on saada osapuolet itse löytämään riitaansa ratkaisu. Menettely on oikeudenkäynnistä erillinen menettely ja se toteutetaan tuomioistuimessa.

Tuomioistuinsovittelua voidaan käyttää erilaisissa riita-asioissa. Menettelyssä toimii sovittelijana tuomioistuimen sovittelutuomari, joka voi halutessaan käyttää sovittelu-
avustajaa apunaan. Tuomioistuimissa ei nykyään ratkota vain oikeudellisia riitoja. Tuomioistuin pyrkii myös sovinnollisiin ratkaisuihin, joiden tarkoitus on saada riita kokonaisvaltaisesti sekä lopullisesti ratkottua.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kertoa tuomioistuinsovittelusta ja selvittää sen toteutumista Pirkanmaan käräjäoikeudessa. Työn tavoitteena on tutkia, kuinka paljon Pirkanmaan käräjäoikeudessa käsitellään asioita sovittelussa ja miten paljon niitä päättyy sovintoon. Tarkoituksena on myös selvittää, miten Pirkanmaan käräjäoikeudessa tuomioistuinsovitte-
lut saataisiin kasvuun ja millä keinoin siellä voitaisiin lisätä tietoi-
suutta riita-asioiden sovittelusta.

2 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄ

2.1 Tavoite

Opinnäytetyöni tarkoitus on kertoa mitä tuomioistuinsovittelu on ja miten paljon Pirkanmaan käräjäoikeudessa käsitellään riita-asioita sovittelussa. Tarkastelen myös, miten riita-asioiden sovittelua pystyttäisiin lisäämään sekä kehittämään.

Toimeksiantajalle tutkimus tuo siis tietoutta, kuinka paljon Pirkanmaan käräjäoikeuden riita-asioista käsitellään sovittelussa ja kuinka paljon niitä päättyy sovintoon. Lisäksi työ antaa osviittaa toimeksiantajalle siitä, kuinka tuomioistuinsovittelua pystyttäisiin Pirkanmaan käräjäoikeudessa kehittämään.

2.2 Tutkimuskysymykset

Tällä opinnäytetyöllä pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitä tuomioistuinsovittelu on ja mitä sillä tarkoitetaan?
2. Kuinka paljon Pirkanmaan käräjäoikeudessa käsitellään asioita tuomioistuinsovittelussa ja kuinka paljon niistä päättyy sovintoon?
3. Miten Pirkanmaan käräjäoikeudessa voitaisiin kehittää tuomioistuinsovittelua?

Opinnäytetyössä käytetään kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Kvalitatiivisessa menetelmässä tutkitaan asiaa mahdollisimman tarkasti, kokonaisvaltaisesti sekä totuudenmukaisesti. Menetelmän tarkoituksena on paljastaa tai löytää tosiasioita ja kuvata todellista elämää. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan aikaisempi tieto ja arvot vaikuttavat tutkimukseen. Tutkimus sisältää myös ajatuksen, että todellisuus on moninainen eikä sitä voi pilkkoa kuinka tahansa. Tulokseksi laadullisella tutkimuksella voidaan saada vain ehdollisia selityksiä johonkin aikaan ja paikkaan rajoittuen. Kvalitatiivisen eli siis laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on auttaa selittämään sen päätösten ja käyttäytymisen syitä sekä ymmärtämään tutkimuksen kohdetta. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160-161.)

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, joka täydensi kirjallisesta aineistosta saatavaa tietoa. Haastattelu mahdollisti tiedon saamisen myös asioista, joista ei ollut saatavana kirjallista materiaalia. Haastattelu oli teemahaastattelu ja valmistauduin siihen laatimalla muutaman kysymyksen tukemaan käytävää haastattelua. (Husa, Mutanen & Pohjolainen 2008, 91-92.)

Lisäksi tein kyselytutkimuksen, jonka avulla saatiin tarkkaa tietoa kyselyyn vastaajilta kysymällä asioita kaikilta vastaajilta täysin samalla tavalla. Kyselyyn osallistujien määrä rajattiin koskemaan ainoastaan sovittelutuomareita. Kyselyssä oli avoimia kysymyksiä, joissa esitettiin kysymys ja jätettiin tyhjä tila vastausta varten. Avoimen kyselyn avulla vastaajan on helpompi kertoa mielipiteensä. Kyselyyn osallistuvien vastaajien määrän ollessa vähäinen avoimien kysymyksien analysointi ei muodostu ongelmaksi. (Anttila 2006, 260; Hirsijärvi jne. 2009, 193-201.)

3 TUOMIOISTUINSOVITTELU

Yhteiskunnassa ihmiset ovat aina riidelleet ja sotineet ja sitten sovitelleet ja tehneet sovinnon. Maailmassa pysyvä rauha on ollut unelma, mutta historia osoittaa, että siihen ei ole ikinä päästy. Uusia konflikteja syntyy koko ajan, joten maailmalla ponnistellaan jatkuvasti rauhan saavuttamiseksi, vaikka takaiskujakin riittää. Ristiriitojen sovittaminen sekä ratkaiseminen on hankala ja vaativa tehtävä, joten monesti ihmiset eivät ole selvinneet niistä yksin ilman puolueetonta sovittelua. (Poikela 2010, 11.)

3.1 Mitä tuomioistuinsovittelu on?

Tuomioistuinsovittelu on sovittelutuomarin johdolla tapahtuva vapaaehtoinen menettely. Tarkoituksena menettelyllä on saada osapuolet keskenään sopimaan heitä molempia tyydyttävä ratkaisu. Sovittelijan ei ole siis tarkoitus ratkaista osapuolten ongelmaa, vaan toimia sovinnon mahdollistajana. Sovittelijan tehtävä on ohjata prosessia, jonka lopputuloksena asianosaiset löytävät itse ratkaisun. Tässä ei ole kyse

lainkäytöstä, joten sovittelussa ei ole tavoitteena päästä aineellisen oikeuden mukaiseen ratkaisuun. (Ervasti 2014, 11; Poikela 2010, 24.)

Tuomioistuisovittelu on täysin riippumaton menettely oikeudenkäynnistä. Siihen ei sovelleta oikeudenkäynnin tai prosessioikeuden yleisiä periaatteita. Siviiliasian käsittely keskeytetään tuomioistuimessa tuomioistuinsovittelun alkaessa sekä siirretään sovittelutuomarin soviteltavaksi. Riita-asia voi tulla myös tuomarin soviteltavaksi sovitte-
teluhakemuksella, jos asia ei ole vielä tuomioistuimessa vireillä. (Ervasti 2014, 11.)

Sovittelu voidaan järjestää hyvin vapaamuotoisesti, sillä sen järjestämistä ei ole säännelty laissa kovinkaan tarkasti. Tuomarin onkin sovittelijaksi ryhtyessään irtauduttava aikaisemmasta roolistaan ja siirryttävä ihan toden teolla erilaiseen ajattelutapaan kuin juridisessa ratkaisutoiminnassa. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset täytyy oikeudenkäynnin myös sovinnon edistämisen osalta täyttää. Tämä huomioon otettaessa esimerkiksi erillisneuvottelut eivät ole sallittuja siviiliprosessissa. Sen sijaan tuomioistuinsovittelussa ne ovat sallittuja. Sovittelijatuomarilla on siis hyvinkin mahdollisuus käyttää hyväkseen myös erillisistuntoja, mikäli siihen on tarvetta. (Ervasti 2014, 11.)

Tuomioistuinsovittelussa käsiteltävien asioiden täytyy perustua oikeudelliseen suhteeseen, eli niiden täytyy olla tuomioistuinkeelpoisia. Mikä tahansa riita tai kina ei siis voi tulla käsiteltäväksi. Tämä erottaa tuomioistuinsovittelun monista muista sovittelun muodoista, kuten sosiaalisesta sovittelusta tai koulusovitteluista. (Ervasti & Nylund 2014, 392.)

TuomSovL:n 3 §:n mukaan tuomioistuinsovittelun on siis tarkoitus pyrkiä asian sovinnolliseen ratkaisuun (TuomSovL 3 §). Sovittelu onkin näin ollen vaihtoehto perinteiselle oikeudenkäynnille ja se palvelee molempien osapuolten tarpeita. Saavutettu sovinto ei näin ollen perustu suoraan lain soveltamiseen. Lopputulokset ovat sovittelussa yleensä paljon luovempia, kuin kompromissiin pyrkivässä menettelyssä. Osapuolten huolia sekä muita ongelmia käydään sovittelussa myös paljon laajemmin lävitse. (Poikela 2010, 11.)

3.2 Tuomioistuinsovittelun historia

Sovittelulaki riita-asioiden sovittelusta tuomioistuimissa säädettiin vuoden 2006 alusta, jolloin tuomioistuinsovittelu otettiin Suomessa käyttöön (RiitSovL 663/2005). Laki kuitenkin kumottiin 21.5.2011. Sen jälkeen säädettiin hyvin samankaltainen sisältöltään oleva laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa, joka korvasi aikaisemman lain (TuomSovL 394/2011).

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/52/EY pantiin täytäntöön lakiuudistuksella tietyistä sovittelun näkökohdista kauppaja siviilioikeuden alalla (HE 284/2010, 1). Lain keskeisimmät muutokset liittyivät siihen, kuinka ulkopuolisessa tuomioistuimen sovittelussa sovittu asia on tuomioistuimessa mahdollista vahvistaa, sekä siihen, kuinka tällainen sovittelu katkaisee saatavan vanhentumisen. (Ervasti 2011, 27.)

Tuomioistuinsovittelulakiin tehdyt muutokset olivat hyvin minimaalisia. Muutokset lähinnä liittyivät luottamuksen esille tuontiin, sovintoehdotuksen sisältöön sekä mahdollisuuden ehdottaa sovittelijaa. Nimi ”tuomioistuinsovittelu” otettiin myös käyttöön, jonka vuoksi laista käytetäänkin nimitystä tuomioistuinsovittelulaki. (Ervasti & Nylund 2014, 396.)

Tanskassa ja Norjassa käytetyistä menetelmistä on Suomessa käytössä oleva tuomioistuinsovittelu saanut vaikutteensa (Ervasti 2005a, 136). Oikeusministeriön työryhmämietinnön mukaan sen tavoitteena on parantaa tuomioistuinten menettelyvalikoimaa lisäämällä vaihtoehtoinen menettely oikeudenkäynnille, jossa riita ratkaistaisiin pelkästään sovittelemalla. Euroopan unionin suosituksiin on tarkoitus myös vastata vaihtoehtoisten riidanratkaisumenetelmien kehittämisessä sekä seurata kansainvälistä kehitystä. Sovittelulla on etuja suhteessa oikeudenkäyntiin ja tuomioon, joita sillä pyritään saavuttamaan. Menetelmällä yritetään myös parantaa ihmisten luottamusta tuomioistuihin sekä luoda oikeudenkäyntiä nopeampi, yksinkertaisempi ja halvempi menettely, joka edistäisi prosessikynnyksen alenemista. (OMTR 2003:2, 35.)

3.3 Sovittelun peruspiirteet ja edellytykset

Oikeudenkäyntiin päätyneessä riita-asiassa tuomari keskittyy ongelman juridiseen muotoon puettuihin kysymyksiin ja pyrkii saamaan niihin ratkaisun. Vaihtoehtoiset konfliktinratkaisumenetelmät, kuten sovittelu, noudattavat täysin toisenlaista logiikkaa. Niissä pyritään selvittämään riidan osapuolten todelliset tarpeet ja intressit sekä löytämään niihin kumpaakin tyydyttävä ratkaisu. Juridisiin kysymyksiin ei sovittelussa keskitytä. (Ervasti 2014, 15.)

Sovittelu on aina vaihtoehto oikeudenkäynnille. Sovittelussa ei siis keskitytä asian juridiseen näkökulmaan, vaan yritetään päästä kokonaisvaltaiseen ratkaisuun. Tällainen ajattelutapa vaatii siirtymistä perinteisestä oikeudellisesta ajattelusta ongelmanratkaisua korostavaan näkökulmaan. (Ervasti 2014, 16.)

Sovittelun yksi peruspiirteistä onkin ongelmanratkaisu. Rauhanomaisissa keskusteluissa sovittelun on siis tarkoitus löytää kaikkia osapuolia tyydyttävä ratkaisu ongelmaan. Tärkeää sovittelussa on se, että ratkaisu on nimenomaan osapuolten itsensä löytämä eikä vain sovittelijan ehdottama. Neuvotteluprosessissa sovittelija toimii apuna tähän lopputulokseen pääsemiseksi. Voidaankin ajatella, että tällä tavalla ratkaisu voisi olla laadukkaampi, sillä se on suunniteltu juuri näiden kahden osapuolen tarpeita palvelevaksi verraten kolmannen osapuolen yksinään tekemään standardiratkaisuun. (Ervasti 2014, 18.)

Voidaankin sanoa, että sovittelussa on kyse kolmannen osapuolen väliintulosta. Riitatilanteet ovat yleensä kehittyneet niin pitkälle, että osapuolet eivät ole kykeneväisiä etenemään kahdenkeskisissä keskusteluissa suuntaan tai toiseen, eivätkä näin ollen pysty työstämään ongelmaansa ilman kolmannen osapuolen apua. Neuvotteluja tällöin sovittelija voi tukea luomalla rakentavaa ilmapiiriä osapuolten välille, jotta riitapuolet voisivat paremmin käsitellä ongelmaansa. (Ervasti 2014, 17.)

Sovittelussa keskeistä on myös sen vapaaehtoisuus. Osapuolet voivat hakea sovitteluhakemuksella asiaa soviteltavaksi. Halutessaan he voivat myös keskeyttää sovittelun. Sovittelusta voi kuitenkin tehdä alkuperäisen aloitteen myös tuomioistuimien kautta. Mikäli vaikuttaa siltä, että asia on sopiva soviteltavaksi, voi siis tuomioistuimien tiedustella

osapuolten halukkuutta ryhtyä sovitteluun. Menettelyyn osallistuminen on kuitenkin aina täysin vapaaehtoista. (Ervasti 2014, 17.)

Sovittelussa peruspiirteenä on myös sovittelijan neutraalisuus ja puolueettomuus. Sovittelijan tulee ottaa molemmat osapuolet huomioon eikä puolustaa tai tukea pelkästään toista osapuolta. Molempien osapuolten ratkaisuehdotuksiin sekä näkökulmiin tulee sovittelijan ottaa kantaa. Sovittelijan tulee siis suhtautua tasapuolisesti molempien osapuolten näkemyksiin ja intresseihin asian ratkaisemisesta. Sovittelussa sovittelija ei kuitenkaan ole yhtä pidättäytyvässä asemassa kuin oikeudenkäynnissä oleva tuomari. (Ervasti 2014, 17.)

Yksi tärkeistä sovittelun ominaispiirteistä on luottamuksellisuus. Sovittelussa luottamuksellisuus merkitsee sitä, että mitään sovittelussa ilmi tulleita asioita ei sovittelija saa paljastaa ulkopuolisille. Etenkin tämä koskee tuomaria, joka voisi mahdollisesti samaa asiaa käsitellä oikeudenkäynnissä myöhemmin. Todistamiskielto koskee myös sovittelijaa mahdollisessa oikeudenkäynnissä, joka käytäisiin myöhemmin. Luottamus toisaalta merkitsee myöskin sitä, että asian myöhemmässä käsittelyssä osapuolet eivät voi vedota mihinkään toisen osapuolen esittämään asiaan, mikä on johtanut sovinnon syntymiseen. (Ervasti 2014, 17, 18.)

Tarkoituksena tuomioistuinsovittelussa on pyrkiä asiassa sovinnolliseen ratkaisuun. Sovittelun aloittamiselle on edellytyksenä, että asia soveltuu soviteltavaksi. Sovittelun tulee olla myös tarkoituksenmukaista osapuolten vaatimukseen nähden. Asia ei sovi tuomioistuinsovitteluun, jos riitakysymys on esimerkiksi liian paljon kärsinyt tai jos asiassa ei ole sovinnollisen ratkaisun mahdollisuutta. Konflikti ei sovellu myöskään silloin sovitteluun, jos osapuolet eivät ole oikeudellisen osaamisen suhteen tasavertaisessa asemassa. (Linna 2012, 122.)

Sovitteluun olisi hyvä ryhtyä vain silloin, kun sovinnolliseen ratkaisuun olisi mahdollista päästä. Kysymys tässä on kuitenkin tilannesidonnaisesta harkinnasta, jota ei kannata tulkita turhan radikaalisti, sillä välillä alkuvaiheen kovasta vastakkainasettelusta huolimatta voidaan asia saada sovittua. Esimerkiksi perheoikeudellisille riita tilanteille on yleensä tyypillistä suhteellisen jyrkkä vastakkainasettelu. Vastakkainasettelua pystytään kuitenkin sovittelun avulla lieventämään sekä parantamaan riidan osapuolten

suhteita niin, että sovinnon mahdollisuudet myös paranevat. Jonkinlaiseksi vastakainasettelun lieventymiseksi sekä suhteen parantamiseksi voidaankin tulkita sitä, että molemmat osapuolet suostuvat sovitteluun, mikä onkin sovittelun edellytys. (Ervasti & Nylund 2014, 396.)

3.4 Sovittelun aloittaminen ja menettely

Menettelytapana asianmukaisemmaksi käsittelytavaksi arvioidaan oikeudenkäynti, jos toisella osapuolella on esimerkiksi paljon oikeusturvaodotuksia. Sovittelu jätetään aloittamatta myös silloin, mikäli jompikumpi osapuoli ei ole kykeneväinen valvomaan asianmukaisesti omia etujaan. Osapuolien tulee olla myös tasavertaisessa asemassa. Yleensä tämän tyyppisiä ongelmia ei tule, mikäli molemmilla osapuolilla on avustajat mukanaan. Tilanteissa, joissa vain toisella on avustaja, tulee sovittelun edellytyksiä tarkastella erityisen huolellisesti. Tilanteet tulisi pyrkiä välttämään jo sovittelun alkuvaiheessa ja näin ollen ennakoita ne jo etukäteen. (Ervasti & Nylund 2014, 396.)

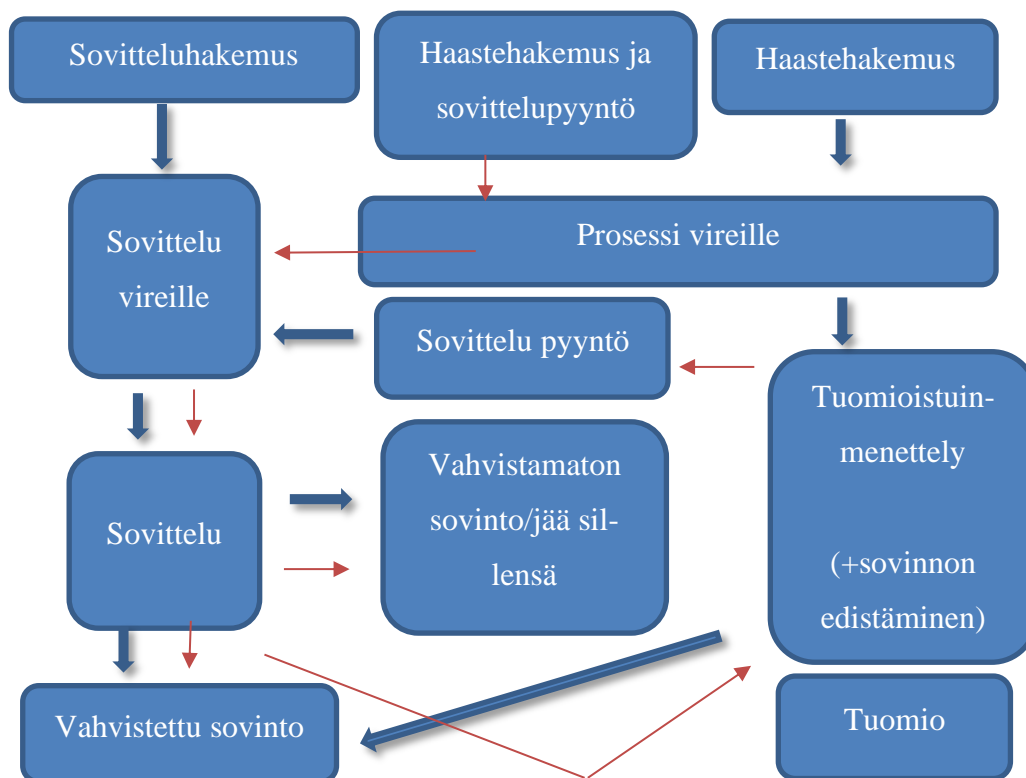
TuomSovL:n 4 §:n mukaan tuomioistuinsovittelu voi tulla vireille tuomioistuimessa joko erillisellä sovittelupyynnöllä tai sovitteluhakemuksella, jonka voi liittää haastehakemukseen (Tuomioistuinsovittelulaki 2011/394, 2 luku 4 §). Hallituksen esityksen mukaan (HE 114/2004, s 30) voi sovittelun käynnistämiseksi tehtävä hakemus olla vapaamuotoinen, eikä sitä koske niin yksityiskohtaiset vaatimukset kuin haastehakemusta. Oikeudenkäynnin valmisteluvaiheessa on mahdollista esittää sovittelupyyntö. Sovittelupyynnön voi aikaisintaan esittää haastehakemuksen yhteydessä ja viimeistään ennen käsittelyn päättymistä. Mikäli sovittelu voidaan aloittaa se edellyttää jokaisen osapuolen suostumusta. (HE 114/2004 vp, 29-31; Ervasti 2012a, 95.)

Suomessa hakemuksella sovittelun käynnistäminen poikkeaa pohjoismaisesta käytännöstä. Tanskassa ja Norjassa on asian oltava myös oikeudenkäyntinä vireillä. Järjestelmän ajatuksena Suomessa onkin ollut se, että ennen kuin riita on jo liikaa ”oikeudellistunut” sekä päässyt muuttumaan oikeusriidaksi, annetaan sovittelulle mahdollisuus. (Ervasti & Nylund 2014, 397.)

Tuomioistuimien päättää sovittelun aloittamisesta. Tuomioistuimen tehtävänä on lain mukaan tutkia, että asia soveltuu sovittelavaksi ja kuuluu lain soveltamisalaan. Lisäksi sovittelun tulee olla asiassa tarkoituksenmukaista. Tuomioistuimissa mahdollinen viereillä oleva oikeudenkäynti keskeytetään sovittelun ajaksi. Sovittelijana Suomessa voi toimia vain tuomari. (Ervasti 2014, 32.)

Sovittelija voi TuomSovL:n mukaan käyttää apunaan myös avustajaa sovittelun edistämiseksi sekä asiantuntemuksen turvaamiseksi. Ennen kuin avustaja määrätään tehtävään, se edellyttää molempien osapuolten suostumusta. Suostumus koskee niin tehtävään valittavaa henkilöä kuin itse avustajan käyttöä. Sovittelutuomari käytännössä ilmoittaa asianosaisille, jos eduksi on saada avuksi erityisasiantuntija. Erityisavustajaa osapuolien on siis mahdollista pyytää. Osapuolilla ei lainsäädännön mukaan ole kuitenkaan täysin ehdotonta oikeutta saada mukaan avustajaa sovitteluun. Molemmat osapuolet vastaavat mahdollisen sovittelijan avustajan kuluista ja palkkioista. (Ervasti & Nylund 2014, 397.)

Seuraavassa kaaviossa on kuvattuna asioiden eteneminen siviiliprosessissa ja erillisessä tuomioistuinsovittelussa.

Kuvio 3. Eteneminen siviiliprosessissa ja erillisessä tuomioistuinsovitte- lussa (Ervasti & Nylund 2014, 398.)

3.5 Sovittelun hyödyt

Sovittelumenettelyssä on nähtävissä paljon erilaisia hyötyjä verrattuna tuomioistuinmenettelyyn. Sovittelun etuja pyritään tuomaan esille kannattajien puolesta yleensä nimenomaan tuomioistuinmenettelyyn verrattuna. Tuomioistuinsovitte- lussa pyritään ottamaan paremmin huomioon osapuolten intressit ja näin ollen myöskin tyydyttä- mään ne ilman huonoa ja riitelevää ilmapiiriä. Osapuolten kannalta tuomioistuinsovit- telu onkin inhimillisempi menettely kuin oikeudenkäynti. (Ervasti 2013, 33.)

Tuomioistuinsovitte- ltu on perinteistä riidanratkaisua halvempi sekä nopeampi, sillä osapuolilla ei ole yleensä menettelyssä juridisia avustajia tai asiamiehiä mukanaan. Mikäli juridiset avustajat ovat mukana, tulee sovittelu siltikin selvästi halvemmaksi kuin täysimittainen oikeudenkäynti. Yleensä sovittelusta pidetään vain yksi sovitte- luistunto, jolloin ratkaisu voidaan saada yhden päivän aikana. Näin ollen ei myöskään synny niin suuria oikeudenkäyntikuluja kuin oikeudenkäynnistä. (Ervasti 2011,80.)

Sovittelu käynnistyy yleensä noin yhden tai kahden kuukauden kuluttua sovitteluhakemuksen saapumisesta tai sovittelupyynnön esittämisestä. Monet käräjäoikeudet pyrkivät kuitenkin järjestää sovittelun hakemuksen tai pyynnön saapumisesta noin kuukauden kuluttua. Verrattuna perinteiseen oikeudenkäyntiin, asia käynnistyy siis selvästikin nopeammin. Oikeudenkäynnissä asia kuitenkin käsitellään ensin käräjäoikeudessa ja sen jälkeen mahdollisesti vielä hovioikeudessa. Sovittelussa on siis inhimillisemmät kustannukset sekä se on nopeampaa kuin oikeudenkäyntimenettely. (Ervasti 2012a, 158; Ervasti 2014, 25.)

Luovat sopimukset ovat myös ominaispiirre sovittelussa. Näin ollen luoviin ratkaisuihin on mahdollista päätyä, mikä ei olisi juridisessa käsittelyssä mahdollista. Esimerkiksi anteeksipyyntöä tai vastaavanlaisesta käyttäytymisestä on mahdollista sopia. Etuna sovittelussa voidaan pitää myös siis sen joustavuutta. (Ervasti 2014, 25.)

Osapuolet yleensä sitoutuvat sovintoratkaisuun paremmin kuin tuomioistuimen antamaan tuomioon, joten sovittelun tuloksena saavutettua ratkaisua pidetään usein myös viimeisenä. Sovintoratkaisuun osapuolet sitoutuvat yleensä myös paremmin kuin tuomioistuimen antamaan tuomioon, ja asiasta tehdyn tutkimuksen mukaan sovintoratkaisua noudetaankin tuomioistuimen ratkaisua paremmin. Tämä kieli siitä, että kyseessä on osapuolten yhteinen päätetty ratkaisu. (Ervasti 2014, 26.)

Yhtenä sovittelun eduista on pidetty sen tulevaisuudensuuntautuneisuutta. Kun tuomioistuinmenettelyssä keskitytään menneisiin tapahtumiin, niin sovittelussa keskitytään tulevaisuuteen. Tuomioistuinkäsittely voi myös helposti lisätä osapuolien riitaisuutta ja konflikteja, kun taas sovittelu voi itsessään ehkäistä niiden syntymistä. (Ervasti 2014, 27.)

Sovittelun keskeisin etu on kuitenkin se, että se tuottaa parempia lopputuloksia kuin tuomioistuinmenettely, jossa konfliktin ratkaisee aina ulkopuolinen. Osapuolten erityispiirteitä ei oteta huomioon juridiikkaan perustuvissa järjestelmissä, jotka tuottavat vain kaavamaisia ratkaisuja. Parhaimman ratkaisun omaan ongelmaan löytävätkin konfliktin osapuolet, jotka ovat avustettuna parhaimpia asiantuntijoita. Pahimmillaan tuomioistuinmenettely voi puolestaan taas tuottaa ratkaisuja, jotka eivät ole

välttämättä kenenkään edun mukaisia. Kokonaisuudessaan sovittelussa on mahdollista osapuolten konflikti ratkaista sellaisella tavalla, että he saavat mahdollisuuden ilman häiriöitä jatkaa elämää. (Ervasti 2014, 27.)

3.6 Sovittelun kustannukset

Kustannuksia tuomioistuinsovittelussa syntyy asiamiehen tai avustajan käyttämisestä sekä menettelyn viranomaiskustannuksista. Osapuolten ei tarvitse maksaa palkkiota sovittelijana toimivalle käräjäoikeuden tuomarille, sillä sovittelija tekee virkatyötään. Osapuolien on mahdollista käyttää sovittelussa asiamiestä tai avustajaa. Avustajan tai asiamiehen käyttämisestä syntyy suurin osa sovittelun kustannuksista. Ne koostuvat kulujen korvauksesta sekä asiamiehen tai avustajan palkkioista. (Ervasti 2013, 192.)

Oikeusapua annetaan valtion varoista henkilölle, joka tarvitsee oikeudellisessa asiassa asiantuntevaa apua ja jolla ei ole taloudellisen aseman vuoksi mahdollisuutta kyetä itse suoriutumaan sen vaatimista menoista (Oikeusapulaki 257/2002, 1 luku 1 §). Lisäksi oikeusapulain mukaan oikeusapu sisältää oikeudellisen neuvonnan, avustajan tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa sekä tarpeelliset toimenpiteet (Oikeusapulaki, 1 luku 2 §). Hallituksen esityksen mukaan (HE 114/2004) sovitteluasiat kuuluvat oikeusapulain tarkoittamiin tuomioistuinasioihin. Oikeusavustajaksi on mahdollista määrätä yksityinen oikeusavustaja tai julkinen oikeusavustaja. Sovittelutuomari vahvistaa yksityiselle avustajalle maksetun korvauksen sekä palkkion sovittelun päättyessä. Korvaus ja palkkio vahvistetaan oikeudenkäynnissä, mikäli asian käsittely siirtyy oikeudenkäyntiin. (Ervasti 2013, 191-192; Oikeusapulaki, 1 luku 8 §.)

Tuomioistuinsovittelusta syntyy viranomaiskuluja. Ne muodostuvat lähinnä käsittelymaksusta. Hakemusmaksu tuomioistuinsovitteluun maksaa 100 euroa, mikäli sovittelua ei aloiteta. Kuluksi tulee 250 euroa, jos sovittelu aloitetaan. Mikäli vireillä olevan asian käsittelyä jatketaan oikeudenkäynnissä, maksua ei tällöin peritä. (Oikeusministeriön asetus eräistä tuomioistuinten hakemusmaksuista 1744/2015, 2 §.)

Osapuoli vastaa TuomSovL 27 §:n mukaan itse hänelle aiheutuneista kuluista. Velvollisuutta osapuolella ei ole maksaa toisen osapuolen saamaa oikeusturvaetua tai

oikeusapua. Osapuoli ei voi vaatia asiaa koskevassa oikeudenkäyntimenettelyssä osapuolelta korvauksia hänelle tuomioistuinsovittelusta tai muista ulkopuolisista sovittelusta aiheutuneita kuluja. Aiheutuneista kuluista on mahdollista sopia osapuolien kesken, mikäli oikeudenkäynnistä riita-asia siirretään tuomioistuinsovitteluun. Osapuolet vastaavat siis tuomioistuinsovittelussa vain omista kuluistaan. Näin ollen kulut, jotka syntyvät sovittelusta, pysyvät siten hallussa ja ovat ennakoitavissa. (Ervasti 2013, 192-193.)

3.7 Oikeudenkäynnin ja sovittelumenettelyiden erot

Riita-asiat käsitellään yleisessä tuomioistuimessa siviiliprosessissa. Vireille siviiliprosessi tulee, kun kantajaosapuoli lähettää tuomioistuimelle haastehakemuksen ja tuomioistuin antaa haasteen vastapuolelle. Asian valmistelu alkaa tämän jälkeen kirjallisessa valmistelussa. Seuraavaksi asia siirtyy suulliseen valmisteluun. Valmistelun päättyä pidetään pääkäsittely, jossa käydään lävitse todistelu sekä muu näyttö. Tuomioistuin pääkäsittelyn jälkeen antaa asiassa tuomion. (Ervasti 2012a, 169.)

Suomessa siviiliasioita voidaan ratkaista yleisissä tuomioistuimissa kolmella eri tavalla. Täysimittaisessa riitaoikeudenkäynnissä asia voidaan käsitellä, joka perustuu esitettyyn ja päättyy tuomioistuimen antamaan tuomioon. Oikeudenkäynti jakaantuu eri vaiheisiin, joiden on oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset täytettävä. Nämä vaiheet ovat kirjallinen vaihe, suullinen vaihe ja pääkäsittely. (Ervasti 2012a, 169.)

Riitaprosessin aikana toinen tapa on sovinnon edistäminen, jolloin sovintoon on myös mahdollista päätyä osapuolten kesken kompromissiratkaisuna. (Ervasti 2012a, 169.) OK 5:19 lain mukaan tuomarin tehtävänä on riitaoikeudenkäynnin valmistelussa selvittää, onko mahdollisuuksia asian käsittelyssä sovinnolle. Lisäksi tuomarin on yritettävä parhaansa pyrkiessään edistämään sovinnollista ratkaisua. (OK 5:19.) Sovinnon edistäminen on osa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä, joka yleensä suullisessa valmistelussa toteutuu. Tässä ei varsinaisesta sovittelusta kuitenkaan ole kysymys. (Ervasti 2012a, 169.)

Kolmas tapa on asian siirtäminen erilliseen tuomioistuinsovitteluun. Sovittelijan tehtävä on sovittelussa yrittää löytää osapuolten välille heitä molempia tyydyttävä ratkaisu ja näin saavuttamaan sovinnon heidän välilleen. Sovittelu on näin ollen oikeudenkäynnistä erillinen menettely, johon ei oikeudenkäynnin eikä prosessioikeuden periaatteet sovellu. Sovittelu käydään tuomioistuimessa. Näitä kolmea menettelyä ei pidä sekoittaa keskenään, sillä jokainen niistä noudattavat erilaista logiikkaa. (Ervasti 2012a, 169.)

Näin ollen Suomessa on käytössä tuomioistuimissa kaksi erilaista menettelytapaa, joiden avulla voidaan yrittää saada osapuolten konflikti ratkaistua sovinnollisesti. Nämä kaksi menettelytapaa ovat siis erillinen tuomioistuinsovittelu sekä sovinnon edistämisen riitaprosessissa. Käytännön toiminnassa sekä oikeustieteellisessä keskustelussa nämä kaksi menettelyä saatetaan joskus sekoittaa keskenään, vaikka kyse onkin kahdesta eri logiikkaan perustuvasta toimintatavasta. (Ervasti 2011b, 11.)

Riita-asian valmistelussa on selvitettävä oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 19 § 4 kohdan mukaan, onko asiassa edellytyksiä sovinnolle. Lisäksi asiassa, jossa sovinto on sallittu, on saman luvun 26 § 1 momentin mukaan tuomioistuimen pyrittävä saamaan asianosaiset sopimaan asia. Tuomioistuin voi myös 5 luvun 26 § 2 momentin mukaan sen aiheelliseksi katsoessaan tehdä asianosaisille ehdotuksensa asian sovinnolliseksi ratkaisemiseksi, mikäli asianosaisten tahto, asian laatu ja muut seikat sen sallivat. (Oikeudenkäymiskaari 4/1734, 5 luku 19 §; 5 luku 26 §.)

Sovinnon edistämisessä yritetään yleensä päästä jonkinlaiseen kompromissiin ja laittamaan niin sanotusti riita puoliksi. Tällaisessa kompromississa lakimiesten merkitys sekä osapuolten taloudellinen ja oikeudellinen asema korostuvat lopputuloksessa. Tuomioistuinsovittelussa on tärkeää taas löytää molempien osapuolten todellisia intressejä tyydyttävä ratkaisu eikä vain niin sanotusti puolittaa riitaa. (Ervasti 2013, 28.)

Seuraavissa taulukoissa on esitetty keskeisiä eroja menettelyiden välillä. Kuvio 1 kuvaa eroavaisuuksia tuomioistuinsovittelun ja tuomitsemisen välillä. Kuvio 2 kuvaa sovinnollisten menettelyiden erilaisia lähtökohtia.

TUOMIOISTUINSOVITTELU	OIKEUDENKÄYNTI
Intressisuuntautunut	Oikeussuuntautunut
Arvojen luominen	Arvojen vaatiminen
Vapaaehtoinen ja yhteisymmärrykseen perustuva	Sitova ja pakottava
Menettelyllinen joustavuus	Oikeudenmukainen oikeudenkäynti
Laaja osallisuus	Asianosaisuus
Normeja luova	Normien määräämä
Yksilöllinen ja tilannesidonnainen	Johdonmukainen ja ennustettava
Henkilökeskeinen	Menettelykeskeinen
Suhdesuuntautunut	Tosiasiasuuntautunut
Tulevaisuussuuntautunut	Menneisyysuuntautunut
Luottamuksellinen ja yksityinen	Virkavastuullinen ja julkinen
Yhteistoiminnallinen	Riitelevä

Kuvio 1. Sovittelun ja tuomitsemisen eroavaisuuksia (Ervasti 2013, 28.)

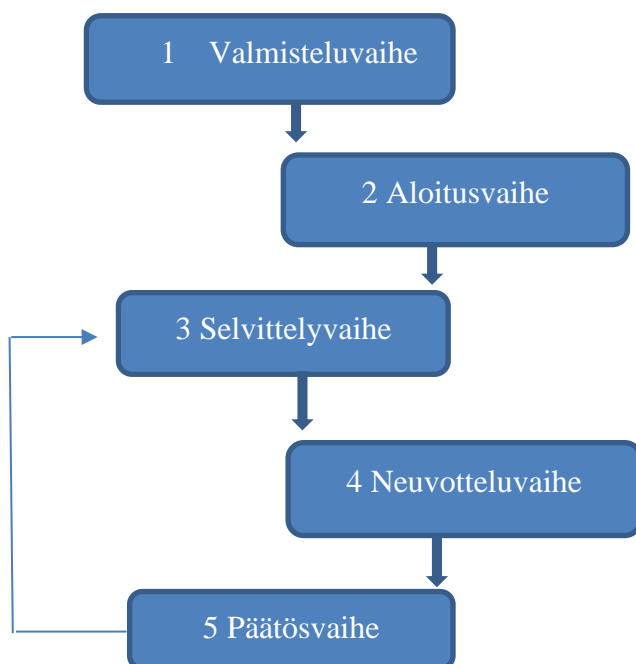
LÄHTÖKOHDAT		
	Erillinen tuomioistuinsovittelu	Sovinnon edistäminen prosessissa
Käsittelyn perusta	Osapuolten tahto	Tuomarin velvollisuus
Asian vireille tulo	Pyyntö, sovitteluhakemus	Haastehakemus
Kolmannen rooli	Sovittelija	Tuomari
Vastuu sisällöstä	Osapuolilla	Tuomarilla
Lähtökohta	Ei sidottu kanteeseen/hakemukseen	Sidottu kanteeseen
Neuvottelun perusta	Osapuolten tarpeet ja intressit	Osapuolten asemat
Menettely	Pääosin vapaasti järjestettävissä	Säännösten rajoittama
Tavoite	Osapuolten intressien tyydyttäminen	Aineellinen oikeus
Sovittelutyyli	Fasilitatiivinen	Kompromissihakuinen
Neuvottelut	sekä erikseen että yhdessä	Pääosin yhdessä
Oikeudenmukaisuus	Koettu menettelyllinen oikeudenmukaisuus	Oikeudenmukainen oikeudenkäynti

Kuvio 2. Sovinnollisten menettelyiden lähtökohdat (Ervasti 2014, 37.)

4 SOVITTELUN RAKENNE JA VAIHEET

Tuomioistuinsovittelu on rakenteellistunut menettely, jolla se eroaa muista sekavista ja yleensä hyvin kaottisista sosiaalisista neuvottelutilanteista. Sovittelussa on erilliset toisistaan erottuvat vaiheet, joita konkreettisessa sovittelutilanteessa seurataan. Sovittelun eteneminen voi kuitenkin hyvin paljon vaihdella riippuen sovittelun osapuolista, sovittelutuomarista tai sovitteltavasta asiasta. Sovittelijoista toiset voi käyttää pääasiassa vain yhteisistuntoja, kun taas toiset käyttävät kovin ahkerastikin erillisneuvotte-luita osapuolien kesken. Sovittelulla on oma rakenne ja logiikka, vaikka se ei perustu-kaan muodolliselle säätelylle. (Ervasti 2014, 57.)

Tuomioistuinsovittelu voidaan jakaa monellakin tavalla eri vaiheisiin. Sovittelukirjal-lisuudessa tunnetaan erilaisia jakoja aina kolmesta vaiheesta kahteentoista vaiheeseen. Yleisimmin vaiheistukset pitävät sisällään sovittelun valmisteluosuudet, asian selvit-tämisen ja sovintoon pääsemisen sekä lopuksi lopettamisen. Erittäin tavallista on so-vittelun jakaminen viiteen eri vaiheeseen, jotka ovat valmisteluvaihe, aloitusvaihe, sel-vittelyvaihe, neuvotteluvaihe sekä päätösvaihe. Näitä vaiheita on kuvattu kuviossa 4. Ensisijaisesti suomalaisessa tuomioistuinsovittelussa käytetäänkin fasilitatiivista so-vittelumenettelyä, jossa sovittelu jaetaan yleensä viiteen eri vaiheeseen. (Ervasti 2011, 17; Ervasti 2014, 58.)

Kuvio 4. Sovittelun eri vaiheet (Ervasti 2014, 59.)

4.1 Valmisteluvaihe ja aloitusvaihe

Sovittelua edeltävää vaihetta kutsutaan valmisteluvaiheeksi, jonka aikana osapuolet ja sovittelija valmistautuvat sovitteluun. Valmisteluvaiheeseen kuuluu ihan ensimmäiseksi sovittelun edellytysten tarkastaminen sekä yhteydenotto osapuoliin. Sen jälkeen käydään keskustelu osapuolten ja avustajien kanssa. (Ervasti & Nylund 2014, 198-199.)

Sovittelun onnistumisen kannalta aloitusvaihe on hyvin tärkeä. Tietynyyppiset alkujärjestelyt kuuluvat aloitusvaiheeseen. Tällaiset järjestelyt koskevat yleensä sovittelu tilaa, käytännön asioita sekä istumajärjestystä. Alkupuheenvuorolla on myös oma merkittävä tarkoituksensa. Sen tarkoitus on määritellä sovittelun ilmapiiri ja sitä kautta luoda hyvät puitteet onnistuneelle sovittelulle. Lisäksi alkupuheenvuoro tuo sovittelijalle auktoriteetin menettelyn johtajana. Näin ollen sovittelija voi kertoa omasta roolistaan, toimintatavoistaan sekä taustastaan. Alkupuheenvuoron tarkoituksena on myös antaa osapuolille tietoa sovittelun kulusta sekä määrittää menettelylle keskeiset pelisäännöt. Aloitusvaiheessa osapuolet voivat tuoda alkupuheenvuoroissa esille myöskin omat näkemyksensä konfliktista. (Ervasti & Nylund 2014, 207-209.)

4.2 Selvittelyvaihe ja neuvotteluvaihe

Selvittelyvaihe on sovittelussa keskeisin vaihe. Tarkoituksena selvittelyvaiheessa on kartoittaa konfliktin taustoja, intressejä ja todellisia tarpeita sekä ratkaisuvaihtoehtoja erillisissä ja yhteisissä istunnoissa. Se, kuinka sovittelu tulee onnistumaan, riippuu melko paljon siitä, kuinka selvittelyvaihe saadaan vietyä läpi. Selvittelyvaiheessa sovittelija yrittää parantaa osapuolten välistä kommunikaatiota. Sovittelija pyrkii saamaan osapuolet kuuntelemaan toisiaan sekä näkemään toisen osapuolen näkökulmasta asioita. Lisäksi osapuolilla on mahdollisuus myös tunteiden purkamiseen. (Ervasti 2014, 75.)

Silloin, kun osapuolten tarpeet ja intressit on saatu selvitettyä ja arvoitettua, siirrytään neuvotteluvaiheeseen. Osapuolet keskustelevat neuvotteluvaiheen aikana konfliktin ratkaisuvaihtoehtoista sekä näiden yksityiskohdista. Keskusteluja voidaan käydä

lävitse sekä yhteis- ja erillisistuntoina. Tässä vaiheessa pidetään niin sanottu aivoriihi eli koitetaan löytää konfliktiin luovia ratkaisuja. Neuvotteluvaiheessa voi joskus käydä ilmi, että neuvottelut eivät etene, sillä osapuolilla onkin intressejä ja tarpeita, jotka eivät ole tulleet vielä esille. Tällöin on mahdollista palata takaisin intressien selvitysvaiheeseen. Neuvotteluvaiheen tarkoituksena on siis sovinnon edistäminen. (Ervasti & Nylund 2014, 237-238.)

4.3 Päätösvaihe

Päätösvaiheessa tehdään itse sovintosopimus osapuolten päätyessä sovintoon. Sopimuksen on oltava täytäntöönpanokelpoinen sekä toimiva. Tarkoituksena sovittelulla on saada aikaan laadukas sovinto. Hyvä sovinto on käytännössä toimiva ja joka tyydyttää konfliktin molempia osapuolia. Se kattaa myös suuren osan riitakysymyksistä ja ehkäisee tulevaisuuden konflikteja. (Ervasti 2014, 95.)

Päätösvaiheessa sovittelijan on varmistuttava siitä, että molemmat osapuolet ovat sitoutuneita sovintoon. Heillä on myös oltava todelliset mahdollisuudet noudattaa sovintoa. Tarkoitus sopimuksella on se, että se olisi osapuolten oma ratkaisu. Osapuolet voivat halutessaan vahvistaa sopimuksen tuomioistuimessa. Vahvistetut sopimukset ovat aina julkisia, jonka osapuolten on huomioitava. Mahdollista osapuolilla on myös päätyä sopimukseen, jota ei vahvisteta. Tällöin asia jää tuomioistuimessa sillensä. (Ervasti 2014, 95-98.)

Sovitteluprosessin aikana milloin vaan voi sovittelun osapuoli niin halutessaan lopettaa sovittelun. Mikäli sopimukseen ei osapuolet pääse, on sovittelijan hyvä varmistua siitä, että osapuolet eroavat kuitenkin mahdollisimman hyvässä hengessä. Vaikka sovittelussa ei olisi päästy sopimukseen, voivat osapuolet monissa tapauksissa vielä sovittelun jälkeenkin sopia asian. (Ervasti 2014, 98.)

5 SOVITTELMALLIT

Sovittelun etenemisestä, sovittelijan roolista, sovittelun tehtävistä sekä eri sovittelu-taktiikoista on esitetty erilaisia malleja ja näkemyksiä. Näkemyksissä ei ole yksimielisyyttä ja ne vaihtelevat paljon. Erilaisiin konflikteihin on myös kehitetty monenlaisia sovittelumalleja. Tällaiset sovittelumallit perustuvat sovittelijan tekniikoihin ja erilaisiin rooleihin sekä sovittelun eri tavoitteisiin. Tarkoitus sovittelumalleilla on saada ryhmiteltyä ja selvennettyä sovittelijan erilaisia toimintatapoja. Mallien luokittelussa ei kuitenkaan ole aina täyttä yksimielisyyttä eikä ne ole välttämättä toisiaan poissulkevia tai jyrkkärajaisia. (Ervasti 2011, 14.)

Olemassa on monia eri sovittelumalleja, mutta yleensä ero tehdään fasilitatiivisen, evaluatiivisen, transformatiivisen ja narratiivisen sovittelun välillä. Kompromissin hakeminen on lisäksi yksi toimintatapa. Pohjoismaisissa tuomioistuimissa sekä Suomessa on käytetty fasilitatiivista ja evaluatiivista sovittelua sekä kompromissin hakemista. Yleisin Suomessa käytetty sovittelumalli perustuu kuitenkin yleensä fasilitatiiviseen sovittelumalliin. Jokaisella tuomarilla on lisäksi monia näkemyksiä soveltuvista menettelyistä. (Kilpeläinen 2014, 3.)

5.1 Fasilitatiivinen malli

Fasilitatiivinen eli auttava intressipohjainen sovittelumalli on muodostunut Suomessa tuomioistuinsovittelun perusmalliksi ja yleisimmäksi menetelmäksi. Lisäksi tämä sovittelumalli on eniten käytetty länsimaissa. Malli pohjautuu ajatukseen, jossa sovittelijan tulisi pyrkiä parantamaan osapuolten välistä kommunikaatiota. Sovittelijan tehtävänä on tämän lisäksi myös auttaa osapuolia havaitsemaan omat tarpeensa sekä todelliset intressinsä. (Ervasti 2014, 18.)

Fasilitatiiviselle sovittelulle ominaista on, että sen avulla pyritään saattamaan osapuolet yhteen ja luomaan hyvää ilmapiiriä heidän välilleen ottamatta kuitenkaan kantaa riidan sisällöllisiin kysymyksiin. Voidaankin ajatella, että fasilitatiivinen sovittelu on avustettua neuvottelua. Prosessia ja neuvottelua johtaa sovittelija, mutta hän ei kuitenkaan ohjaile osapuolia tietynlaiseen lopputulokseen eikä puutu itse asiaan. Osapuolille itselleen jää siis sisällöllisten ratkaisujen tekeminen. (Salminen & Ervasti 2015, 596.)

Käytettäväksi fasilitatiivinen sovittelumalli sopii monenlaisissa konfliktitilanteissa. Esimerkiksi sellaisissa, joissa todellista ratkaisua ei oikeudenkäyntimenettelyn tuomiolla saataisi aikaiseksi tai joissa osapuolet hakevat pysyvää intressiensä mukaista ratkaisua. (Ervasti 2011, 15.)

Fasilitatiivisella sovittelulla on myös neljä yleistä piirrettä. Nämä ovat asiakaskeisyys, intressilähtöisyys, prosessorientoituneisuus ja kommunikaatioon keskittyminen. Intressilähtöisyys tarkoittaa ihmisten ja asioiden erottamista toisistaan. Asemien ja oikeuksien sijasta keskitytään osapuolien tarpeisiin ja intresseihin. (Ervasti 2014, 19.)

Fasilitatiivista sovittelua on useasti luonnehdittu ongelmanratkaisuksi. Eikä turhaan, sillä se on professionaalinen taito, jossa käytetään tietynlaisia tekniikoita. Tällaisia ovat esimerkiksi luova ongelmanratkaisu, kyseenalaistaminen, aktiivinen kuunteleminen, realiteettien testaaminen sekä kyselytekniikka. Fasilitatiivinen sovittelumalli jaetaan myös tavallisesti viiteen eri vaiheeseen. (Ervasti 2014, 19.)

Sovittelija voi fasilitatiivisessa sovittelussa nähdä riidan laajempaa kuin vain oikeusriitana verrattuna evaluatiiviseen sovittelumalliin. Näin ollen osapuolten taustalla olevat tarpeet ja intressit otetaan huomioon paremmin fasilitatiivisessa kuin evaluatiivisessa sovittelumallissa. Fasilitatiivisessa sovittelussa osapuolten välistä keskinäistä kommunikaatiota ei korosteta samalla tavalla kuin transformatiivisessa sovittelussa. Fasilitatiivisen sovittelun päämääränä on saada osapuolet itse löytämään riitaansa ratkaisu, mutta sitä ei voida silti pitää niin kommunikointi keskeisenä mallina kuin transformatiivista sovittelumallia. (Kilpeläinen 2014, 3.)

5.2 Evaluatiivinen malli

Lähtökohtana arvioivassa evaluatiivisessa sovittelussa on osapuolten juridinen järjestelmä sekä lailliset oikeudet. Päätaavoite evaluatiivisessa mallissa on lopputulokseen pyrkiminen, mikä olisi oikeudenkäynnissä todennäköinen. Sovittelijan tarkoituksena evaluatiivisessa sovittelussa on arvioida riidan sisältöä. Sovittelija ennakoi mahdollista

tuomioistuimen ratkaisua sekä ottaa kantaa sovittelussa käytävään asiaan. (Ervasti 2013, 37.)

Todella hyvin evaluatiivinen sovittelu käy riitatilanteisiin, joissa käydään lävitse kaupallisia tai ammatinharjoittamiseen liittyviä asioita. Varsinkin silloin, mikäli osapuolilla on muita, kuin taloudellisia intressejä. Tällaisissa asioissa sovittelija voi arvioida, miten juttu päättyisi, mikäli se vietäisiin tuomioistuimeen. (Ervasti 2013, 37.)

Evaluatiivisessa sovittelumallissa sovittelija tekee yleensä konkreettisia sovintoehdotuksia verrattuna transformatiiviseen tai fasilitatiiviseen sovittelumalliin. Evaluatiivista sovittelua onkin pidetty välimiesmenettelyn ja sovittelun sekoituksena, sillä sovittelija painottaa sovittelun mukaisesti prosessin haittoja eli aikaa, kustannuksia, epävarmaa lopputulosta sekä stressiä. Sovintoehdotusten lisäksi sovittelija tarjoaa osapuolille tukea ja tietoa. (Ervasti 2011, 15.)

Sovittelija ottaa evaluatiivisessa sovittelumallissa siis kantaa riidan sisältökysymyksiin. Neuvotteluita sovittelija ohjaa hänen oman tulkintansa mukaan prosessuaalisiin ja materiaalisiin kriteereihin perustuen. Sovittelija onkin evaluatiivisessa sovittelussa asiantuntija nimenomaan konfliktiin liittyvissä sisällöllisissä kysymyksissä eikä niinkään sovittelutekniikoissa. (Ervasti 2013, 37.)

5.3 Transformatiivinen malli

Lähtökohtana transformatiivisessa eli muutokseen pyrkivässä sovittelussa on se, että riitoja ei tarvitse nähdä ongelmina. Ne voivat olla mahdollisuuksia kasvulle sekä muutokselle. Transformatiivisessa sovittelussa korostetaan osapuolten välistä merkitystä vuorovaikutuksessa sekä osapuolten omaa rooliaan menettelyssä. (Kilpeläinen 2014, 3.)

Osapuolten tunteiden käsittely korostuu transformatiivisessa sovittelumallissa. Siinä pyritään parantamaan osapuolten välisiä suhteita sekä keskittymään konfliktin taustalla oleviin psykologisiin syihin. Mikäli ei ratkaisua sovittelussa syntyisikään itse

konfliktiin, voi asian käsittely tuoda osapuolille sovintohalukkuutta aiempaa enemmän. (Ervasti 2013, 37.)

Suomessa transformatiivinen sovittelu on vielä aika tuntematon. Tuomioistuinsovittelulain esitöissä ei esimerkiksi transformatiivista sovittelua mainita lainkaan. Ulkoministeriön tuomareille suunnatussa erityisessä sovittelukoulutuksessa on mainittu vain fasilitatiivinen ja evaluatiivinen sovittelumalli. Suomalaisesta oikeuskirjallisuudesta kuitenkin löytyy transformatiivisesta sovittelutavasta muutamia mainintoja. (Ervasti 2014, 37.)

Transformatiivinen sovittelumalli on myös saanut hyvin paljon kritiikkiä aikaiseksi. Sitä on pidetty liian terapeuttisena, naiivina sekä idealistisena. Nykyään kuitenkin myös fasilitatiivisessa sovittelumallissa on alettu keskittymään enemmän osapuolten rooliin sekä heidän vuorovaikutuksensa merkitykseen pelkän sovinnon aikaansaamisen sijaan. (Kilpeläinen 2014, 5.)

5.4 Narratiivinen malli

Uusin sovittelumalli on narratiivinen eli kertomuksellinen sovittelu. Narratiivinen sovittelu ei allekirjoita lähtökohtaa, jonka mukaan ihmisten halut juontuisivat heidän sisäisten intressiensä ja tarpeidensa ilmaisusta. Ideana sen sijaan tässä mallissa on se, että ihmiset luovat konfliktin tapahtumat narratiivisilla kuvauksilla. Kokemuksensa ihmisillä on tapana järjestää kertomukselliseen muotoon. Ihmiset hahmottavat kertomustensa avulla, miten he näkevät muut ja itsensä. Narratiivisessa sovittelussa ei kiinnitetä niinkään huomiota siihen, kuinka totta tarinat ovat vaan siihen, kuinka tarina toimivat todellisuuden rakentamisessa. (Ervasti 2017, 38.)

Narratiivisessa sovittelussa yritetään ymmärtää monimutkaista sosiaalista asiayhteyttä, joka muokkaa konflikteja. Sovittelutilanne on yleensä täynnä kulttuurisia voimakkaita narratiiveja, jotka liittyvät esimerkiksi sukupuoleen, etnisyyteen, koulutukseen, luokkaan ja taloudellisiin oloihin. Sovittelijoilla voi olla vaikea käsitellä tällaisia monimutkaisia tarinoita. (Ervasti 2017, 38.)

5.5 Kompromissin hakeminen

Kompromissin avulla sovintoon pyrkiminen ei yleensä ole tuomioistuinsovittelussa tarkoituksenmukaista, mutta sitä voidaan kuitenkin käyttää. Tuomioistuinsovittelun tarkoitus on kuitenkin nimenomaan laajentaa menettelyvalikoimaa siitä, mitä se on tavallisessa siviiliprosessissa. Kompromissiin pyrkiessä ei tule myöskään niitä etuja, joita tuomioistuinsovittelulla on monesti suhteessa sovinnon edistämiseen. (Ervasti 2011, 18-19.)

Tilanteisiin, joissa on kysymys strategisesta tinkimisestä tai kaupankäynnistä ja jossa pyritään saamaan osapuolten vaatimukset hyvin lähelle toisiaan, soveltuu kompromissin hakeminen hyvin. Asian käsittelyn pohjana on silloin osapuolten vaatimukset. Monesti osapuolet tekevät tarjouksia ja vastatarjouksia. Kompromissi, joka asettuu osapuolten vaatimusten väliin, on yleensä hyvin tyypillinen lopputulos. (Ervasti 2011, 18-19.)

6 SOVITTELUJÄRJESTELMÄN SEKÄ SOVITTELU MÄÄRIEN KEHITYS VUOSINA 2006-2017

Tuomioistuinsovitteluita on toistaiseksi vielä Suomessa suhteellisen vähän. Mahdollista niiden määrää on kuitenkin lisätä paljon. Ilman erityisiä toimenpiteitä sovitteluiden määrä ei kuitenkaan lisäänty. Pitkälti kyse on asenteista sekä ymmärryksestä. Eri käräjäoikeuksissa sovitteluiden määrät vaihtelevat hyvinkin runsaasti. Joissakin käräjäoikeuksissa sitä ei käytetä juuri lainkaan. Esimerkiksi Oulun käräjäoikeus edustaa toista ääripäätä, jossa tuomioistuinsovittelun edistämiseksi on perustettu erityinen projekti, jonka ansiosta tuomioistuinsovittelutapausten määrä on siellä viisinkertainen muuhun maahan verrattuna. Silti Oulun käräjäoikeudessa nähdään, että potentiaalia huikeampaankin kehitykseen olisi mahdollista. (Linna 2017, 330.)

Tuomioistuinsovittelu ilmeisemmin säästää myös tuomioistuinten resursseja. Tuomioistuinsovittelun edistämässä on hyvinkin keskeinen seikka käräjäoikeuksien johdolla. Käytännössä laamannien ja koko käräjäoikeuden tuomarikunnan suhtautuminen

menettelyyn sekä sitouttaminen järjestelmän edistämiseen vaikuttaa hyvinkin paljon. Tärkeää olisi myös työnjakojärjestelmien, esimerkiksi pisteytysjärjestelmien rakentaminen sellaisiksi, että ne kannustavat edistämään tuomioistuinsovittelua. (Linna 2017, 330.)

Sovittelua voidaan edistää erilaisilla käytännön keinoilla. Siitä olisi hyvä esimerkiksi tiedottaa erityisesti siviilijuttujen osapuolia, keskustella osapuolten kanssa tuomioistuinsovittelun mahdollisuudesta, ottamalla kehittämis- ja koulutustilaisuuksiin oikeusavustajat ja asianajajat mukaan sekä huolehtimalla nopeasti sovittelun käynnistymisestä tavalliseen siviilioikeudenkäyntiin verrattuna. Lisäksi järjestelmän käyttöönottoa oikeusministeriön tulisi pyrkiä edistämään yhdenmukaisesti, sillä eri käräjäoikeuksissa sovitteluiden määrät vaihtelevat melko paljon. (Linna 2017, 330.)

Tuomioistuinsovittelujärjestelmä käynnistyi Suomessa melko hitaasti. Sovittelulain tullessa voimaan, sovitteluita oli alkuvuosina vain joitakin kymmeniä tapauksia vuosittain ja niiden määrä oli vain pari prosenttia kaikista käräjäoikeuteen tulevista asioista. Vuonna 2006 TuomSovL:n tullessa voimaan tuomioistuinsovitteluasioita oli viireillä koko maassa 83 kappaletta ja sitä seuraavana vuonna vain 60 kappaletta. Tuomioistuinsovittelu lähti siis todella varovaisesti käyttöön Suomessa. (Linna 2017, 331.)

Vuosien 2006-2009 aikana tuomioistuinsovittelua pyydettiin 412 tapauksessa, joista sovittelu aloitettiin 358:ssa asiassa. 2010 vuoden jälkeen tuomioistuinsovittelun kehitys on ollut huomattavaa verrattuna aikaisempiin vuosiin. Sovitteluiden määrät lisääntyivät selvästi asiantuntija-avusteisen sovittelun aloituksen myötä, jota ruvettiin testailemaan neljässä käräjäoikeudessa. (Ervasti 2011, 79.)

Käräjäoikeuksissa vuonna 2012 oli yhteensä jo yli 500 sovittelutapausta. Vuonna 2013 oli niiden määrä jo noussut melkein 700 tapaukseen ja vuonna 2014 sovittelutapauksia oli jo 1219. Nämä määrät merkitsivät sitä, että noin 12-15 prosenttia kaikista riitaisista siviiliasioista uudistuksen jälkeen ohjautu tuomioistuinsovitteluun. (Ervasti & Nylund 2014, 403; Oikeushallinnon www-sivut 2018.)

Tuomioistuinsovitteluiden määriä käräjäoikeuksissa vuosina 2006-2014 on kuvattu taulukossa kuvio 5. Lähtien vuodesta 2011 on taulukosta selkeästi havaittavissa sovitteluiden määrien kasvu. Tämä johtuu siitä, että silloin ryhdyttiin kokeilemaan asiantuntija-avusteista huoltoriitojen sovittelua Helsingin, Espoon ja Pohjois-Karjalan sekä Oulun käräjäoikeudessa. Pirkanmaan, Etelä-Karjalan, Pohjanmaan, Kanta-Hämeen, Lapin ja Kemi-Tornion käräjäoikeudet liittyivät myös mukaan kokeiluun 1.9.2012 lähtien. Vuonna 2014 sovitteluiden määrien kasvuun on vaikuttanut vakinaistaminen asiantuntija-avusteisen huoltoriitojen sovittelu koko maan käräjäoikeuksiin. (Oikeusministeriö 2013, 21.)

Vuosina 2011-2014 huoltoriitojen sovittelun ohella myös siviiliasioiden sovitteluiden määrät ovat kasvaneet melko samassa suhteessa. Vuosilta 2015-2017 puuttuvat koko maan kattavat tilastotiedot, joten näin ollen onkin haasteellista asian todentaminen.

Kuvio 5. Tuomioistuinsovittelut käräjäoikeuksissa vuonna 2006-2014 (Oikeusministeriö 2020)

Vuosina 2006-2017 käräjäoikeuksien sovitteluissa olleiden asioiden lopullisia määriä on kuvattu taulukossa kuvio 6. Havaittavissa taulukosta on sovittelussa olleiden asioiden lopullisen ratkaisujen määrien kasvaminen.

Kuvio 6. Lopulliset sovittelussa olleiden päätöksien määrät vuosina 2006-2017 (Oikeusministeriö 2020)

7 PIRKANMAAN KÄRÄJÄOIKEUS

7.1 Sovittelun organisaatio sekä sovittelutilat

Pirkanmaan käräjäoikeudessa on erilliset riita- ja rikososastot. 1. ja 2. osastot käsittelevät riita-asioita ja 3. ja 4. osastot käsittelevät rikosasioita. Yleiseen jakoon kuuluvat riita-asiat jaetaan vuorotellen osastoille 1 ja 2. Työn tasaamiseksi jaosta voidaan kuitenkin tarvittaessa poiketa. Niitä riita-asioita yleinen jako koskee, joita ei ole erityisasioina merkitty vain toiselle riitaosastolle. Osastojen sisäisesti voidaan erityisasioiden jakoa näin ollen keskittää. Samaan asiaryhmään kuuluvia asioita käsittelevien tuomareiden tulee tehdä yhteistyötä lainkäytön yhdenmukaisuuden varmistamiseksi. (Pakkala 2019; Oikeuden www-sivut 2020.)

Tuomioistuinsovittelua koskevat asiat jaetaan Pirkanmaan käräjäoikeudessa vuorotellen nimetyille sovittelutuomareille. Perheoikeudellisten asioiden sovittelutuomarit toimivat osastolla 1. Pirkanmaan käräjäoikeudessa ei ole erityistä sovitteluorganisaatiota. 1. osaston osastonjohtaja on mukana lapsiasioiden sovitteluorganisaatiossa, mutta riitapuolta ei ole erityisesti organisoitu. Tämä on Pirkanmaan käräjäoikeudessa yksi

puute, jonka korjaamisesta on ollut kuitenkin puhetta. Esimerkiksi 1. ja 2. osaston riitasovittelijoiden yhteisiä tapaamisia kaivattaisiin kovasti. (Pakkala 2019.)

Pirkanmaan kärjäoikeudessa toimii kaiken kaikkiaan tällä hetkellä 11 sovittelutuomaria. Sovittelutuomarit työskentelevät osastoilla 1 ja 2. 1. osastolla työskentelee kuusi sovittelutuomaria ja 2. osastolla viisi sovittelutuomaria. 1. osaston sovittelutuomarit käsittelevät myös asiantuntija-avusteisia huoltoriitojen sovitteluja eli folloja. (Pakkala 2019.)

Tuomioistuinsovitteluasioita käsitellään Pirkanmaan kärjäoikeudessa valmisteluhuoneissa. Valmisteluhuoneet näyttävät lähinnä neuvotteluhuoneilta ja näin ollen eroavat normaaleista istuntosaleista huomattavasti. Huoneissa on yleensä yksi suuri pöytä, jonka ääressä on monta tuolia, johon sovittelutuomari ja osapuolet mahtuvat hyvin sovittelemaan konfliktia. (Pakkala 2019.)

7.2 Sovittelutuomareiden koulutukset

Pirkanmaan kärjäoikeudessa riita-asioita sovittelee vain sellaiset kärjätuomarit, jotka ovat osallistuneet oikeusministeriön järjestämään sovittelukoulutukseen. Riita-asioiden sovittelukoulutus sisältää tällä hetkellä yhteensä neljä päivää lähipetusta, minkä lisäksi tuomarin tulee lukea alan kirjallisuutta. Ennen ensimmäisiä lähipäiviä tuomarin tulee seurata myös vähintään yhtä sovitteluistuntoa. Ensimmäisten lähipäivien jälkeen tuomari saa ryhtyä sovittelemaan. Jonkin ajan kuluttua tästä, on viimeinen lähipäivä, jolloin aloitteleva sovittelija saa heti palautetta sovittelustaan ja tarvittaessa myös täydennyskoulutusta. Asiantuntija-avusteisessa sovittelukoulutuksessa koulutusta on enemmän. (Pakkala 2019.)

Oikeusministeriö järjestää myös täydennyskoulutusta sovittelutuomareille. Lisäksi koulutusta on tarjolla silloin tällöin yleensä sovitteluiden vuosiseminaareissa sekä Turun hovioikeuspiirissä. Myöskin asianajajien ja kärjätuomarien yhteisellä vuosittaisella koulutus tai virkistyspäivillä on ollut teemana sovittelu. (Pakkala 2019.)

Pirkanmaan käräjäoikeuden sovittelutuomarit pyrkivät kouluttautumaan alkukoulutuksen jälkeenkin. Esimerkiksi moni on osallistunut myös niin sanottuun väli-Suomen käräjäoikeuksien järjestämään sovittelukoulutukseen. Koulutusta järjestetään siis hyvin paljon erilaisilla foorumeilla. (Pakkala 2019.)

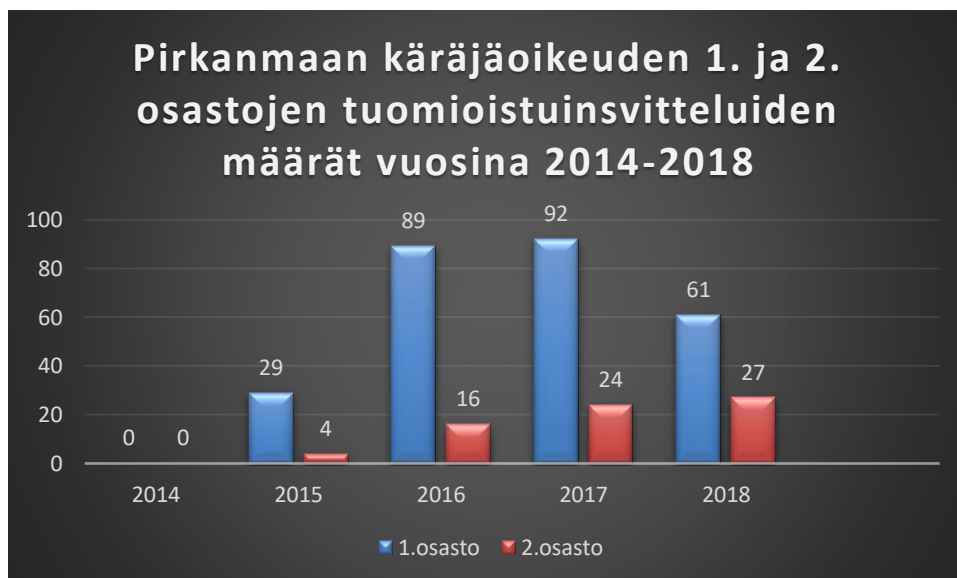
7.3 Sovittelun kehitys

Vuonna 2006, kun sovittelua koskeva laki tuli voimaan, ei Pirkanmaalla lähtenyt sovittelu jostain syystä kunnolla käyntiin. Vasta lapsiasioiden sovittelun käynnistyessä ja laajentuessa, myös riita-asioita alettiin sovittaa enemmän. Pirkanmaan käräjäoikeus pilotoi myös asiantuntija-avusteisia sovitteluja. Vuonna 2014 Pirkanmaalla huomattiin, että 1. osastolla, jossa moni tuomari käsittelee myös asiantuntija-avusteisia sovitteluita, riita-asioita soviteltiin enemmän kuin 2.osastolla. (Pakkala 2019.)

2. osastolla on ollut yleensä vain noin kaksi tai kolme tuomaria, jotka ovat toimineet sovittelutuomareina. Loputkin 2. osaston tuomareista olivat aiemmin niin sanottuja sovitteluvastaisia. Aikaisemmin Pirkanmaan käräjäoikeuteen tulleet riita-asiat jaettiin tasan 1. ja 2. osaston kesken, ja tätä pidettiin asiakkaiden kannalta epätasa-arvoisena. Niinpä Pirkanmaan käräjäoikeus ryhtyi markkinoimaan sovittelua aktiivisesti myös riitapuolelle. Tällä hetkellä tilanne on se, että riita-asioita sovittellaan suunnilleen yhtä paljon sekä 1. että 2. osastolla. Siltikin Pirkanmaan käräjäoikeudella on vielä paljon matkaa esimerkiksi Oulun käräjäoikeuden lukuihin. (Pakkala 2019.)

7.3.1 Sovittelun määrien kehitys vuosina 2014-2019

Kuviosta 7. näkee, kuinka Pirkanmaan sovittelujärjestelmä on käynnistynyt melko hitaasti. Tuomioistuinsovitteluiden määrä on kuitenkin lisääntynyt viimeisen neljän vuoden aikana. Vuonna 2014 sovitteluiden määrä oli Pirkanmaan käräjäoikeudessa vielä nolla, kunnes se lähti liikkeelle vuonna 2015. 1. osastolla käsiteltiin vuonna 2015 asioita sovittelussa 29 kappaletta ja 2. osastolla 4 kappaletta. Vuonna 2018 määrät olivat jo suuremmat. Silloin 1. osastolla käsiteltiin asioita sovittelussa 61 kappaletta ja 2. osastolla 27 kappaletta. (Pirkanmaan käräjäoikeuden tilastot 2019.)

Kuvio 7. Pirkanmaan kärjäoikeuden 1. ja 2. osastojen tuomioistuinsovitte-
luiden määrät vuosina 2014-2018 (Pirkanmaan kärjäoikeuden tilastot 2019)

Pirkanmaan kärjäoikeuden tilastojen mukaan vuonna 2017 sovintoon on päätynyt 62% sovitteluista. Vuonna 2018 sovintoon päädyttiin noin 70,6% kaikista sovitteluista. Luvut kertovat siitä, että tuomioistuinsovitte-
lu on kovinkin hyödyllistä. Kärjä-
oikeuden tuomioistuinsovitte-
luasioiden osuus riita-asioiden käsittelymääristä on kui-
tenkin vähäinen. Laajojen riita-asioiden käsittelyaika on vuonna 2017 ollut keskimää-
rin noin 13,8 kuukautta. (Pirkanmaan kärjäoikeuden tilastot 2019.)

Taulukosta kuvio 8. näkee Pirkanmaan kärjäoikeuden kaikki tuomioistuinsovitte-
lut vuosina 2014-2018. Kuvio-
sta voidaan päätellä, että tuomioistuinsovitte-
lu on noussut vuoden 2014 jälkeen huomattavasti.

Kuvio 8. Tuomioistuinsovitteluiden määrät yhteensä Pirkanmaan käräjäoikeudessa vuosina 2014-2018 (Pirkanmaan käräjäoikeuden tilastot 2019)

7.4 Sovittelun markkinointi

Pirkanmaan käräjäoikeus markkinoi tuomioistuinsovittelua oikeusministeriön laatimilla markkinointi esitteillä. Pirkanmaan käräjäoikeudella ei ole omia erillisiä esitteitä sovittelusta, niin kuin esimerkiksi Oulun käräjäoikeudella on. Lisäksi Pirkanmaan käräjäoikeus markkinoi sovittelua asianajajien ja käräjäoikeuksien yhteisillä virkistys- ja koulutuspäivillä. (Pakkala 2019.)

Lisäksi tehokkain tapa markkinoida sovitteluita Pirkanmaalla on henkilökohtainen tai juttukohtainen markkinointi. Käräjätuomari soittaa tai lähettää sähköpostin asianajajalle vain ja ainoastaan niihin juttuihin, joissa on sovittelun tarve. Etenkin ne tuomarit, jotka itse soittelevat tai lähettävät viestiä, osaavat markkinoida sovittelua asianajajille. (Pakkala 2019.)

Käräjäoikeuksien www-sivustolta löytyy tietoa tuomioistuinsovittelusta ja asiantuntija-avusteisesta huoltoriitojen sovittelusta. Pirkanmaan käräjäoikeuden omilta kotisivuilta ei löydy sovittelusta tietoa.

7.5 Kysely sovittelutuomareille

Pirkanmaan käräjäoikeuden sovittelutuomareille suunnattu kysely lähetettiin yhdeksälle tuomarille sähköpostilla (liite 2). Kyselyn tavoitteena oli selvittää sovittelukoulutuksen riittävyys ja koulutustarpeet sekä mahdollisia kehittämissuhteita tuomioistuinsovitteluiden määrien lisäämiseksi. Kysely oli vastattavissa 1.2.-19.2.2020 välisenä aikana. Kyselyssä esitettiin avoimia kysymyksiä ja siihen vastasi neljä henkilöä.

7.5.1 Kyselyn kysymykset

Kysymys 1: Oletko osallistunut tuomareille tarkoitettuun sovittelukoulutukseen? Jos olet, millaiseen koulutukseen?

Jokainen vastaaja oli osallistunut oikeusministeriön perus tuomioistuinsovittelukoulutukseen. Monet oli osallistunut myös oikeusministeriön sekä hovioikeuspiirin järjestämiin jatkokoulutuksiin. Koulutukset ovat sisältäneet lähipäiviä teorian lisäksi. Myöskin sovitteluharjoituksia ja erilaisia ryhmätöitä on sisältynyt koulutuksiin.

Kysymys 2: Koetko tarvitsevasi lisää sovittelukoulutusta? Jos koet, millaiselle koulutukselle olisi tarvetta?

Yksi vastaajista koki lisäkoulutuksen tarpeelliseksi ja nimenomaan sellaista sovittelukoulutusta, jossa käytäisiin lävitse vaikeita tilanteita sovittelumenettelyssä. Moni piti syventävää koulutusta aika-ajoin todella tärkeänä, sillä kansainväliset trendit sovittelussa muuttuvat. Lisäksi kahden vastaajan mielestä olisi hyvä vaihtaa ajatuksia muiden sovittelutuomareiden kanssa ja jakaa kokemuksia tuomioistuinsovittelusta.

Kysymys 3: Millaiset riita-asiat soveltuvat mielestäsi tuomioistuinsovitteluun?

Kaikkien vastaajien mielestä tuomioistuinsovitteluun soveltuvat lähes kaikki asiat. Kahden vastaajan mielestä Pirkanmaan käräjäoikeudessa on soviteltu hyvällä kokemuksella sekä pieniä että isoja asioita. Yhden mielestä summaariset asiat sopivat

erittäin hyvin sovitteluun, jotta saataisiin niin sanotusti tapettua sellaisia pieniä asioita pois, ettei ne eskaloituisi entisestään eikä oikeudenkäyntikulut kasvaisi.

Kysymys 4: Millaiset riita-asiat tuomioistuinsovitteluun mielestäsi eivät sovellu?

Jokaisen vastaajan mielestä ei ole juttutyyppejä mikä ei soveltuisi tuomioistuinsovitteluun. Sen sijaan vastaajat olivat sitä mieltä, että mikäli osapuolet eivät ole halukkaita sopimaan asiaa, heidän asiansa ei tällöin sovi sovitteluun. Lisäksi hyvin epätasaveroisten osapuolien asia ei välttämättä sovellu soviteltavaksi.

Kysymys 5: Miten mielestäsi tuomioistuinsovittelua voitaisiin kehittää Pirkanmaan käräjäoikeudessa?

Kahden vastaajan mielestä tuomioistuinsovittelua voitaisiin kehittää työtilanteen salissa parisovittelua lisäämällä. Tällä tavalla uusilla sovittelijoilla ammattitaito kehityisi paremmin. Kokeneillekin sovittelijoille olisi varmasti myös hyötyä peilata välillä omaa työskentelyään. Kahden muun vastaajan mielestä olisi hyvä järjestää avustajien tai asiamiesten kanssa joitakin yhteisiä tilaisuuksia, jossa olisi ulkopuolinen asiantuntija kertomassa faktoja.

Kysymys 6: Miten mielestäsi Pirkanmaan käräjäoikeudessa voitaisiin lisätä tuomioistuinsovitteluiden määriä?

Kaikkien vastaajien mielestä tuomioistuinsovittelua pitäisi markkinoida enemmän asianajajille sekä asiamiehille. Sitä pitäisi markkinoida juttukohtaisesti sekä asianajajien yhteisissä tilaisuuksissa. Tällä hetkellä kaikkien vastaajien mielestä vielääkään eivät kaikki käräjäoikeuden riitatuomarit arvosta tai ymmärrä sovittelumenettelyä, eivätkä näin ollen tarjoa sitä omiin juttuihinsa. Näin ollen siis tuomareiden aktiivinen markkinointi auttaisi tähän asiaan. Sellaiset tuomarit, jotka itse ovat käyneet sovittelumenettelyn, markkinoivat sitä enemmän.

Kysymys 7: Onko avustajan tai asiamiehen esiintymisessä eroa riita- ja sovittelustunnossa? Tiedostavatko avustajat ja asiamiehet eron näiden välillä?

Kolmen vastaajan mielestä ainakin useimmat tietävät roolinsa sovittelussa. Yhden mielestä kaikki asiamiehet eivät tiedosta eroa, etenkin virkaiältään vanhemmat asiamiehet ja avustajat. Tällaisessa tilanteessa sovittelijan rooli korostuu ja hänen tulee ohjata sovitteluistunnossa myös asiamiehiä oikeaan menettelyyn. Kaikki eivät siis aina miellä välttämättä sovittelun ideaa siitä, että asia pyritään ratkaisemaan sovinnollisesti ja niin, että riidan osapuolet säilyttäisivät välinsä. Viime vuosien aikana myös Pirkanmaan kärjäoikeudessa on asiamiesten tietoisuus ja taidot sovittelusta kuitenkin lisääntynyt todella paljon. Etenkin nuori asianajajakunta tietää, mistä on kysymys.

7.5.2 Kyselyn yhteenveto

Kysely lähetettiin yhdeksälle sovittelutuomarille ja siihen vastasi määräaikaan mennessä neljä tuomaria. Johtopäätöksien tekeminen oli hieman haastavaa, sillä kyselyn vastaajien määrä oli vähäinen.

Kyselystä ilmeni, että kyselyyn vastanneet sovittelutuomarit olivat käyneet kaikki oikeusministeriön perus tuomioistuinsovittelukoulutuksen. Lisäksi he ovat osallistuneet hovioikeuspiirin järjestämiin jatkokoulutuksiin, jotka ovat sisältäneet lähipäiviä teorian lisäksi.

Suurin osa vastaajista koki tuomioistuinsovittelun lisäkoulutuksen tarpeelliseksi. Muun muassa sellaista koulutusta kaivattiin, jossa käytäisiin lävitse vaikeita tilanteita sovittelumenettelyssä. Lisäksi vastaajat halusivat enemmän muiden sovittelutuomareiden kanssa jakaa ja vaihtaa kokemuksia tuomioistuinsovittelusta. Kansainvälisien trendien muuttuessa myös syventävää koulutusta kaivattiin aika-ajoin.

Kyselyn perusteella tuomioistuinsovitteluun soveltuvat lähes kaikki asiat, joista on mahdollista sopia. Osapuolien tulee olla myös suostuvaisia sovitteluun. Vastaajien mielestä ei ole juttutyyppejä, mikä ei soveltuisi tuomioistuinsovitteluun. Mikäli osapuolet eivät ole halukkaita sopimaan asiaa tai he ovat kovin epätasaveroisia, niin silloin asia ei sovi sovitteluun. Vastaajien mielestä Pirkanmaan kärjäoikeudessa on soviteltu hyvällä kokemuksella sekä pieniä että isoja asioita.

Pirkanmaan käräjäoikeudessa tuomioistuinsovittelua voitaisiin kyselyn mukaan kehittää parisovittelua lisäämällä, jos työtilanne sen sallisi. Tällä tavalla uusien sovittelijoiden ammattitaito kehittyisi paremmin. Lisäksi vastaajien mielestä olisi hyvä järjestää asiamiesten kanssa yhteisiä tilaisuuksia, joissa asiantuntija olisi kertomassa faktoja sovittelusta.

Vastaajat pitivät tuomioistuinsovittelun markkinointia tärkeänä asiana. Vastaajien mielestä sovittelua pitäisi markkinoida enemmän juttukohtaisesti asianajajille sekä asiamiehille sekä asianajajien yhteisissä tilaisuuksissa. Tuomareiden oma aktiivinen markkinointi tuomioistuinsovittelusta siis auttaisi asiaan. Kyselystä kävi myös ilmi, että useimmat asiamiehet ja asianajajat tietävät roolinsa sovittelussa, mutta etenkin virkaiältään vanhemmat eivät välttämättä tiedosta eroa. Pirkanmaan käräjäoikeudessa on asiamiesten tietoisuus ja taidot sovittelusta kuitenkin lisääntynyt todella paljon. Etenkin nuori asianajajakunta tietää, mistä on kysymys.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Tuomioistuinsovittelu osoittautui hyvin mielenkiintoiseksi aiheeksi. Se oli myös hyvin laaja aihe, joten haasteeksi muodostuikin aiheen rajaaminen niin, että mitään hyvin oleellista ei kuitenkaan jäisi pois. Aiheesta löytyi paljon kirjallisuutta sekä muita erilaisia materiaaleja. Käytinkin työssäni paljon kirjallisuutta sekä esimerkiksi hallituksen esityksiä ja peilasin tekstiä myös lakiin.

Keskityin työssäni tuomioistuinsovitteluun ja rajasin työni niin, että jätin asiantuntijaavusteisen huoltoriitojen sovittelun eli follon työni ulkopuolelle. Huoltoriitojen sovittelu on itsessään niin laaja aihe, että siitä olisi pystynyt tekemään kokonaan toisen työn. Työtä tehdessä ilmeni, että sovittelun merkitys konfliktinratkaisumenetelmänä on viime vuosikymmeninä selkeästi kasvanut ja nykyään se onkin hyvin käytetty menetelmä Suomessa monissa yhteyksissä.

Sovittelun tuomat edut sekä mahdollisuudet on huomattu tuomioistuimissa, joka on lisännyt pyrkimystä ratkaisemaan asioita yhä enemmän sovittelemalla. Tuomioistuinsovittelu on muuttanut tuomioistuimia, sillä tuomioistuimet pyrkivät yhä suuremmissa määrin sovinnollisiin ratkaisuihin, eivätkä enää ainoastaan ratkaise riitoja.

Tuomioistuimissa ollaan säästöpainneiden kohteena käräjäoikeusverkoston kehittämisen vuoksi. Uudistuksen avulla pyritään enemmän säästämään sekä lisäämään tehokkuutta. Tulevaisuudessa oikeuslaitoksen resurssit tulevat olemaan yhä rajallisemmat ja vähemmällä resursseilla on pystyttävä hoitamaan sama määrä asioita. Pääkäsittely oikeudenkäynnissä on kallista ja oikeudenkäynnistä perittävät oikeudenkäyntimaksut kattavat siitä vain pienen osan. Käräjäoikeudessa riitojen ratkaiseminen on hyvin kallista ja se koituu lopulta koko yhteiskunnan tappioksi. Yhä tärkeämpää on tulevaisuudessa konfliktien käsittely kevyemmällä menettelyillä.

Työtä tehdessäni kävi ilmi, että tuomioistuinsovittelu on kovin hyödyllistä osapuolille verrattuna oikeudenkäyntiin. Saavutettuihin etuihin nähden oikeudenkäynti on hyvin kallista, koska sen riskinä on joutua korvaamaan omien kulujen lisäksi myös vastapuolen kulut. Riita-asiaan nähden kulut voivat nousta kohtuuttoman suuriksi. Ratkaisumenettelynä oikeudenkäynti kuuluisi olla viimesijainen vaihtoehto silloin, jos sovittelumenettelyllä ei ole mahdollista ratkaista asiaa.

Sovittelu on oikeudenkäyntiä nopeampi ja edullisempi menettely sekä se soveltuu lähes kaikkiin riitoihin. Oikeudenkäynti voi riita-asiassa hyvinkin kestää jopa vuoden tai enemmänkin. Sovittelussa asian käsittely tapahtuu nopeammin, jopa 1-2 kuukaudessa sovitteluun suostumisesta. Oikeudenkäyntiä paremmin sovittelu huomioi myös paremmin osapuolten tarpeet.

Sovittelu merkitsee tuomioistuimelle työn- ja ajan säästöä. Sovittelussa pääkäsittelyä ei tarvita, joka on riita-asioissa yleensä jopa 2-3 päivää. Lisäksi tuomioitakaan ei tarvitse perusteluineen kirjoittaa. Muutoksenhaku jää myös kokonaan pois, mikäli asioista sovitaan. Tuomioistuinten salien kuormituskin helpottuu, sillä sovitteluita käsitellään yleensä erillisissä sovittelutiloissa.

Tutkimuksesta ilmeni, että tuomioistuinsovitteluun soveltuvat monenlaiset riita-asiat. Sovitteluun tulevat riidat yleisimmin liittyvät kuitenkin esimerkiksi perintöihin, työsuhteisiin, vahingonkorvauksiin, velkomuksiin, yrityselämään sekä asuntokauppoihin. Lisäksi sovittelu soveltuu hyvin lastenasioihin liittyviin riitoihin. Vanhemmat sopivat sovittelussa esimerkiksi asumisesta, lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sekä elatusta koskevista asioista. Rikosjuttuja tuomioistuinsovittelussa ei käsitellä, vaan niiden sovittelu järjestetään tuomioistuimen ulkopuolella.

Lakia sovellettiin tuomioistuinsovittelulain voimaantulon jälkeen hyvin harvoin ja sovittelun määrät olivat kovin vähäisiä kärjäoikeuksissa. Sovittelun käyttäminen on kuitenkin viime vuosina lisääntynyt, mutta silti kärjäoikeuksien välillä on eroja menettelyn käytössä. Eniten tuomioistuinsovittelua käytetään Oulun kärjäoikeudessa. Oulun kärjäoikeudessa on vaikuttanut sovitteluiden kasvuun heidän tuomioistuinsovitteluiden kehittämisprojekti. Tässä nähdään, että kehittämistyö on tuottanut tulosta Oulun kärjäoikeudelle, verrattuna muihin maan kärjäoikeuksiin. Kehittämistyötä laajentamalla myös muihin kärjäoikeuksiin, voitaisiin muidenkin kärjäoikeuksien sovittelut saada nousuun. Sovitteluiden määrien kasvulla on myös vaikutusta riita-asioiden käsittelyaikojen lyhenemiseen.

Pirkanmaan kärjäoikeudessa tuomioistuinsovitteluasioiden osuus riita-asioista on vielä suhteellisen vähäinen. Sovittelussa käsitellyistä asioista yli puolet on ollut asiantuntija-avusteisia sovitteluita. Pirkanmaan kärjäoikeuden tilastojen mukaan vuonna 2017 sovintoon on päätynyt 62% sovitteluista. Vuonna 2018 sovintoon päädyttiin noin 70,6% kaikista sovitteluista. Luvut kertovat siitä, että tuomioistuinsovittelu on kovinkin hyödyllistä. Kärjäoikeuden tuomioistuinsovitteluasioiden osuus riita-asioiden käsittelymääristä on kuitenkin vähäinen. Laajojen riita-asioiden käsittelyaika on vuonna 2017 ollut keskimäärin noin 13,8 kuukautta.

Pirkanmaan kärjäoikeudessa on mahdollista lisätä sovitteluun ohjautuvien asioiden määriä, mutta se ei tapahdu kuitenkaan ilman erityisiä toimenpiteitä. Perehtyessäni kirjallisuuteen sekä erilaisiin sovitteluprojekteihin löysin paljon eri keinoja edistää tuomioistuinsovittelua. Monesti sovittelun edistämiseksi keskeisenä asiana tuodaan esille sovittelumyönteisen ilmapiirin luominen. Kärjäoikeuden johdon ja koko henkilöstön on sitouduttava edistämään sovittelua. Asianajajat ja oikeusavustajat on

otettava mukaan yhteiseen sovittelun kehittämiseen sekä koulutukseen mukaan ja näin ollen tiivistää heidän kanssaan yhteistyötä.

Sovittelua voitaisiin edistää käytännön keinoina lisäämällä ja tehostamalla sovittelun markkinointia, keskustelemalla sovittelun mahdollisuudesta oikeudenkäynnin osapuolten kanssa ja tekemällä omat uudet sovitteluesitteet oikeusministeriön esitteiden lisäksi. Tällä hetkellä Pirkanmaan kärjäoikeudessa käytetään vain oikeusministeriön sovitteluesitteitä, kun taas esimerkiksi Oulun kärjäoikeudella on ihan omansa, mikä tuo hyvän lisän sovitteluiden markkinointiin. Haasteen yhteydessä esitteitä voitaisiin jakaa oikeudenkäynnin osapuolille, asianajotoimistoille, lastenvalvojille sekä perheneuvoloihin. Pirkanmaan kärjäoikeuden omille kotivisuilta voitaisiin myös lisätä tietoa sovittelun mahdollisuudesta. Lisäksi Pirkanmaan kärjäoikeudessa ei käytetä lomaketta menettelyn valinnasta, kuin taas Keski-Suomen kärjäoikeudessa. Kyseinen lomake lähetetään aina oikeudenkäynnin osapuolille (Liite 1). Tämän tyyppisen lomakkeen käyttöönottamista voitaisiin myös Pirkanmaan kärjäoikeudessa harkita.

Sovittelu edellyttää sovittelijalta hyvin erilaiset toimintatavat sekä roolin omaksumisen, joten panostaminen sovittelukoulutukseen on todella tärkeää. Peruskoulutuksen lisäksi sovittelutuomarit tarvitsevat jatkuvaa syventävää koulutusta. Kärjäoikeus voisi järjestää oikeusministeriön sekä muiden sovittelukoulutuksien lisäksi myös omaa sovittelukoulutusta kärjäoikeuden tuomareille. Tuomioistuinsovitteluun perehdyttäminen voitaisiin myös ottaa osaksi kärjänotaarin harjoittelusuunnitelmaa, sillä useat heistä siirtyvät harjoittamaan asianajoa.

Pirkanmaan kärjäoikeuden sovittelutuomareille suunnatun kyselyn tarkoituksena oli selvittää kehittämissuunnitelmien lisäämiseksi sekä selvittää sovittelukoulutuksen koulutustarpeet ja koulutuksen riittävyys. Puolet kyselyn saajista vastasi kyselyyn. Tuloksia on vaikea tulkita vähäisen vastausmäärän vuoksi. Saatujen vastauksien kautta pystytään kuitenkin tulkitsemaan, että ne tukevat niitä havaintoja sovittelun kehittämisestä, joita on syntynyt Oulun kärjäoikeuden ja Keski-Suomen kärjäoikeuden kehittämisprojektissa. Kyselystä kävi myös ilmi, että koulutus koetaan sovittelutuomareiden mielestä hyvin tärkeäksi. Lisäksi he toivoivat lisäkoulutusta.

Haasteena tutkimuksessa oli se, että oikeusministeriön tietokannasta ei löytynyt kovin kattavasti tietoa sovittelusta eikä sen tilastoista. Lisäksi näissä tiedoissa saattaa olla jonkin verran virheitä. Käräjäoikeuksissa on käytössä asianhallintajärjestelmä nimeltä Tuomas, joka toimii riita- ja hakemusasioiden kirjaamisjärjestelmänä. Tuomakseen kirjataan siis kaikki riita-asioihin liittyvät tiedot. Tuomaksen tilastotiedoissa saattaa olla eroja, mikäli asiat kirjataan erilaisilla tavoilla eri käräjäoikeuksissa. Tärkeää olisi tilastoaineiston vertailukelpoisuuden vuoksi, että Tuomaksessa olevat tiedot olisivat kaikki samalla tavalla kirjattuja ja oikeita. Käräjäoikeuksien asianhallintajärjestelmästä on tällä hetkellä saatavissa vain yksi sovitteluraportti. Todella tärkeää olisikin mielestäni saada kattavampaa sekä luotettavampaa tilastotietoa tuomioistuinsovitte- luista.

Ennen tutkimuksen tekemistä pääsin Pirkanmaan käräjäoikeuteen suorittamaan työharjoittelujaksoni. Näin ollen pääsin myös käymään itse sovitteluistunnoissa sekä tutustumaan sovittelukäytäntöihin. Oli siis hyvin mielenkiintoista kirjoittaa teoriaosuutta ja samalla pääsi itse peilaamaan sitä käytäntöön. Tietämykseni ennen tutkimuksen tekemistä tuomioistuinsovitte- lusta oli melko vähäinen. Työharjoitteluni ja tämän tutki- muksen aikana opin enemmän ymmärtämään sovittelutoimintaa sekä sen hyödylli- syyttä.

Onnistuin mielestäni työlle asettamissani tavoitteissa. Toivottavasti työstäni on hyötyä sovittelutoiminnan kehittämisessä. Tuomioistuinsovitte- lun kehittäminen on aiheena hyvin laaja, joten sitä voisi tutkia vielä paljon lisääkin. Sovittelun kehittämistyötä Pir- kanmaan käräjäoikeudessa varmasti jatketaan vielä ja näin ollen aiheesta riittäisi ma- teriaalia varmasti vielä uuteenkin tutkimukseen.

Kiitos paljon toimeksiantajalle, että sain tehdä työni heille sekä näin ollen perehtyä tuomioistuinsovitte- luun!

LÄHTEET

Ervasti, K. 2011. Tuomioistuinsovittelu Suomessa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Ervasti, K. 2014. Tuomioistuinsovittelu käytännön opas. 2. uud. p. Helsinki: Edita.

Ervasti, K. 2017. Lakimies, oikeus, yhteiskunta: Oikeus yhteiskunnallisena käytäntönä. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Ervasti, K. 2012a. Laki, Konflikti, Tuomio – Oikeus yhteiskunnallisena ilmiönä. Helsinki: Edita.

Ervasti, K. & Nylund, A. 2014. Konfliktinratkaisu ja sovittelu. Helsinki: Edita.

Ervasti, K. 2013. Uusi tuomioistuinsovittelulaki. Helsinki: Talentum.

Hallituksen esitys 114/2004 eduskunnalle riita-asioiden sovittelua ja sovinnon vahvistamista yleisissä tuomioistuimissa koskevaksi lainsäädännöksi.

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. uud. p. Helsinki: Edita

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.

Husa, J., Mutanen, A., & Pohjolainen T. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa: ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille. 2. uud. p. Helsinki: Talentum.

Kilpeläinen, T. 2014. Transformatiivinen sovittelu – terapiaa vai sovittelua? Viitattu 8.2.2020. <https://www.edilex.fi/artikkelit/13776>

Kilpeläinen, T. 2015. Asianajaja ja tuomioistuinsovittelu: Poimintoja empiirisen tutkimuksen aineistosta. Defensor Legis n:o 1/2015. Viitattu 6.1.2020. <https://www.edilex.fi>

Kilpeläinen, T., Rantanen, J. 2016. Lakimies, tunteet ja sovittelu. Defensor Legis n:o 3/2016. Viitattu 8.2.2020. <https://www.edilex.fi>

Käräjäoikeuksien riita-asiat 2008. 2009. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu. Viitattu 14.10.2018. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152522/mediatiedote_Karajaoikeuksista.pdf?sequence=2

Laki riita-asioiden sovittelusta tuomioistuimissa. 2005. L 26.8.2005/663 muutoksineen.

Laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa. 2011. L 29.4.2011/394 muutoksineen.

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum.

Linna, T. 2017. Oikeutta oikeudenkäynnistä täytäntöönpanoon. Helsinki: Alma Talent.

Oikeudenkäymiskaari. 1734. L 1.1.1734/4 muutoksineen.

Oikeusministeriön asetus eräistä tuomioistuinten hakemusmaksuista. 2015. L 30.12.2015/1744 muutoksineen.

Oikeusministeriö tilastot 2006-2014. 2020. Helsinki: Oikeusministeriö.

Oikeushallinnon www-sivut. Viitattu 11.1.2020. <https://oikeus.fi>

Pakkala, S. 2020. 2. osaston johtava kärjätuomari, Pirkanmaan kärjäoikeus. Tampere. Haastattelu 2.12.2019. Haastattelijana Anette Hirvonen. Muistiinpanot haastattelijalla.

Pirkanmaan kärjäoikeus tilastot 2014-2018. Tampere: Pirkanmaan kärjäoikeus.

Poikela, E. 2010. Sovittelu: ristiriitojen kohtaamisesta konfliktin hallintaan. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Salminen, K., Ervasti, K. 2015. Tuomioistuinsovittelemisen yleistymisen ja tuomioistuinten tehtävät. Lakimies 5/2015. Viitattu 2.1.2020.

Savolainen, J. 2015. Oikeuselämän vaikuttajat koolla Asianajajapäivillä 16. tammi-kuuta 2015 – Asianajajaliitto esittää sovittelun lisäämistä. Viitattu 6.2.2020. <https://www.edilex.fi>.

Tuomarihaastattelut lomakkeella 1.2.2020 – 19.2.2020 välisenä aikana.

Käräjäoikeuden lomake menettelyn valinnasta:

Menettelyn valinta riita-asiassa

Dnro _____ (jos tiedossa)

Kantaja(t) _____

Vastaaja(t) _____

Käräjäoikeudessa on riita-asianne käsittelyä varten kaksi eri menettelyvaihtoehtoa:

- 1) Tuomioistuinsovittelu
- 2) Oikeudenkäynti

Käräjäoikeus pyytää Teitä asianosaisina valitsemaan sen vaihtoehdon, jota Te ensisijaisesti toivotte menettelyksi (rasti ruutuun) ja palauttamaan tämän lomakkeen käräjäoikeudelle mahdollisimman pian. Voitte ilmoittaa kannanottonne sovitteluun myös muulla tavalla esim. sähköpostitse (keski-suomi.ko(at)oikeus.fi) tai kirjallisessa lausumassanne. Toivomusta on mahdollista myöhemmin muuttaa. Lomakkeen palauttaminen ei korvaa haasteeseen vastaamista määräajassa.

Tuomioistuinsovittelu

Sovittelu on avustettu keskustelutilaisuus, jossa pääosassa ovat osapuolet itse. Sovittelussa läsnä ovat lisäksi sovittelija ja mahdolliset osapuolten omat lakimiehet. Sovittelija auttaa osapuolia keskustelemaan hankalista kysymyksistä niin, että osapuolet voivat löytää kaikkia tyydyttävän ratkaisun ongelmiin. Sovittelussa voidaan käsitellä konfliktia laajasti ja siinä pyritään katsomaan tulevaisuuteen. Keskimääräinen käsittelyaika sovittelussa on 1-3 kk. Kaikki osapuolet vastaavat vain omista sovittelukuluisistaan. Jos sovintoa ei synny, asiaa käsittelee jatkossa eri tuomari kuin sovittelija. Ks. sovittelusta tarkemmin liitteenä oleva ”Usein kysytyt kysymykset sovittelusta”.

(_) Oikeudenkäynti

Oikeudenkäynti pitää sisällään valmisteluistunnossa tapahtuvan sovinnon edistämisen ja asian valmistelun sekä pääkäsittelyn. Sovinnon edistämisen tavoitteena on löytää kaikkia osapuolia tyydyttävä sovinto ja kompromissi, joka päättää oikeudenkäynnin. Pääosassa ovat tuomari ja lakimiehet, mutta myös asianosaiset saavat osallistua menettelyyn. Keskimääräinen käsittelyaika sovinnon edistämisessä on 3-8 kk. Ennen valmisteluistuntoa asianosaiset antavat kirjallisia lausumia. Jos sovintoa ei synny, sama tuomari jatkaa asian valmistelua. Käräjäoikeus ratkaisee myöhemmin pääkäsittelyssä yhden tai kolmen tuomarin kokoonpanossa. Pääkäsittelyssä otetaan vastaan todistelu. Pääkäsittelyyn menevän asian keskimääräinen käsittelyaika on 8-16 kk. Tuomiosta on mahdollisuus valittaa hovioikeuteen, jossa käsittely voi kestää myös yli vuoden. Häviöjä maksaa pääsääntöisesti voittajan oikeudenkäyntikulut. Lisäksi haluan lausua tulevasta menettelystä seuraavaa:

Päiväys _____ Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

(Oikeuden www-sivut 2020.)

Hei!

Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa oikeustradenomiksi ja teen nyt parhailaan opinnäytetyötä, jonka aiheena on tuomioistuinsovittelu Pirkanmaan kärjäoikeudessa. Opinnäytetyön tavoitteena on saada kokonaiskuva Pirkanmaan kärjäoikeuden tuomioistuinsovittelun nykytilanteesta ja sovitteluiden määrästä. Tavoitteena on lisäksi selvittää millä toimenpiteillä Pirkanmaan kärjäoikeus voisi lisätä tietoisuutta riita-asioiden tuomioistuinsovittelusta Pirkanmaalla ja lisätä sovitteluiden määriä.

Tämä kysely on suunnattu Pirkanmaan kärjäoikeudessa työskenteleville sovittelutuomareille, jotka käsittelevät sovitteluasioita. (Ei folloja)

Kyselyllä pyritään selvittämään, mitä toimenpiteitä voitaisiin tehdä tuomioistuinsovitteluiden määrien lisäämiseksi. Lisäksi kyselyn avulla yritetään selvittää tuomareiden sovittelukoulutuksen riittävyys sekä mahdolliset koulutustarpeet.

Kysymykset ovat tämän viestin liitteenä. Kaikki saatava tieto vastauksistanne käsitellään nimettömästi sekä luottamuksellisesti. Toivon vastauksianne 19.2.2020 mennessä.

Kiitos paljon vastauksistanne jo etukäteen sekä hyvää alkanutta vuotta!

Terveisin

Anette Hirvonen (oikeustradenomi harjoittelijanne)

Kysely sovittelutuomareille

Kysymys 1: Oletko osallistunut tuomareille tarkoitettuun sovittelukoulutukseen? Jos olet, millaiseen koulutukseen?

Kysymys 2: Koetko tarvitsevasi lisää sovittelukoulutusta? Jos koet, millaiselle koulutukselle olisi tarvetta?

Kysymys 3: Millaiset riita-asiat soveltuvat mielestäsi tuomioistuinsovitteluun?

Kysymys 4: Millaiset riita-asiat tuomioistuinsovitteluun mielestäsi eivät sovellu?

Kysymys 5: Miten mielestäsi tuomioistuinsovittelua voitaisiin kehittää Pirkanmaan käräjäoikeudessa?

Kysymys 6: Miten mielestäsi Pirkanmaan käräjäoikeudessa voitaisiin lisätä tuomioistuinsovitteluiden määriä?

Kysymys 7: Onko avustajan tai asiamiehen esiintymisessä eroa riita- ja sovitteluistunnossa? Tiedostavatko avustajat ja asiamiehet eron näiden välillä?